Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

Қишлоқ ҲАҚИҚАТИ

1988 йил 6 январь
ЧОРШАНБА
№ 4 (4.200).

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади ◆ Баҳоси 3 тийин.

БУТУНИТТИФОҚ XIX ПАРТИЯ КОНФЕРЕНЦИЯСИ ШАРАФИГА

ОВЖАЗСОЙ БАҲОДИРЛАРИ

ОҲАНГАРОН РАЙОНИДАГИ ВОРОШИЛОВ НОМЛИ СОВХОЗДА ҚИШЛОВ ТУҚ, ИССИҚ, ЧИҚИМСИЗ УТКАЗИЛМОҚДА

Кутилмаганда ҳаво айниб, кўк юзини паға булутлар қоплади. Кунчиқар томондан эсаётган изғирин шамол кўз очирмайди. Тажрибали чўпон Сафарали Абдиқулов вазиятни дарҳол баҳолай олди: ҳадемай кучли довул туради. У шогирдлари билан қўйларни икки тоғ оралиғига ҳайдашга шошилди. Қамчисини ўйнатиб, «ҳайт-ҳайт» лаганча жадал ҳаракат қилди. Биронта совлиқни кўздан қочирмади. Чўпонлар белгиланган манзилга етиб келишгач, шаррос жала қуйди.

— Хайрият вақтида улгурдик, — деди Сафарали ака шогирдларига мамнун боқиб. — Бўлмаса қўйлар ҳуркиб, нақ саросимада қолардик.

Совхозимизда ишнинг кўзини биладиган чўпонлар кўп. Аммо ташаббускор коммунист С. Абдиқуловнинг ўрни бўлакча. Катта-ю кичик мураббийни дилдан ҳурмат қилади, тажрибаларини пухта ўзлаштиришга интилади. Яхши эслайман: қишли-қировли кунларда бош чўпоннинг қатъиятлиги, ўзига ва бошқаларга талабчанлиги туфайли ташвишли ҳоллар бартараф этилган, совхоз чорваси сақлаб қолинган. Бугун шамол қаердан эсади, қайси яйлов қулайлигини у дарров илғаб олади. Шуни мамнуният билан таъкидлаш керакки, оила пудратининг жорий этилиши ютуқларимизнинг асосий омили бўлаяпти. Аввалари кечаю кундуз тиним билмай ишлаб, топганимиз рўзғор тебратишга зўрға етарди. Илғор усул шарофати туфайли кишиларда топширилган иш учун масъулият кучайди. Чорвадорлар ўртасида соғлом, ижодий муҳит юзага келди. Барча мавжуд имкониятлардан унумли фойдаланиб, ҳар юз бош совлиқдан камида 105 тадан соғлом қўзи олиш орзусида социалистик мусобақага қўшилди. Кошарлар, тоғ ёнбағирларидаги қўралар сифатли ремонтдан чиқарилди. Озуқа базасини мустаҳкамлашга эътибор кучайди. Жумладан отаримиз ёнига 50 тонна хашак, 6 тонна аралаш ем ғамлаб қўйганмиз. Уларни тежаб-тергаб сарфламоқдамиз.

Хўжаликда Абдуманноп Ойсариевни изланувчан, эришилган натижалар билан асло кифояланмайдиган чорвадор сифатида ҳурмат қилишади. Унинг асли касби — механизатор. Йиллар мобайнида ем-хашак ташиб, мушкулимизни осон қилиб келди. Кейинчалик қалб амри билан чўпонлар сафига қўшилди. Дастлаб 400 совлиқни парваришлай бошлади. Оғир дамларда бутун куч, маҳоратини ишга солди. Бироқ тажриба етишмаётганлиги сезилиб турарди. Биринчи йили жами 360 бош қўзи олди. Кўпчилик Ойсариев ишни эплолмайди, обрў борида яна тракторчиликка ўтса бўларди, деди. Аммо йигит аҳдида қатъий турди. Тажрибали чорвадорлар ёнидан нари кетмади. Қишловни муваффақиятли ўтказиш, қўй-қўзиларни парваришлашнинг сирларини пухта ўрганди. Вақт ўтиши билан у илғорлар қаторидан ўрин олди.

— 1988 йилда Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси ўтказилади, — дейди у. — Бу кунни қувончли меҳнат ютуқлари билан кутиб олишга аҳд қилганман. Ниятим — ҳар юз совлиқдан 106 тадан соғлом қўзи олиш, аксариятини ўстиришга қолдиришдир. Мақсадга эришишда ўзаро социалистик мусобақанинг аҳамияти катта бўлмоқда. Сафармат Мирсултонов бошлиқ отар чорвадорлари билан басма-басига ишлаяпмиз.

Совхоз дирекцияси, партия комитети сабоқлардан тегишли хулоса чиқариб, оммавий-сиёсий, ғоявий-тарбиявий ишларни тобора жонлантирмоқдалар. Агитаторлар кўпчиликни қизиқтирган масалалар юзасидан лекция ва суҳбатлар уюштиришаяпти. Кўчма клуб, агитпункт хизматимизда. «Шон-шараф — меҳнатга яраша!» шиорига қатъий амал қилинаяпти. Моддий манфаатдорлик таъминланаётганлиги кайфиятимизни кўтармоқда. Айни кунларда ўндан ортиқ отарда совхознинг 7 мингга яқин қўйи парваришланаяпти. Биз янги йилнинг дастлабки кунлариданоқ зарбдорчасига ишлашга ҳаракат қилмоқдамиз. Лекин ишимизда баъзи камчиликлар, ечимини кутаётган муаммолар бор. Сир эмас, яйловларимиз қўй-қўзиларнинг бемалол ўтлаши учун торлик қилиб қолди. Гап шундаки, Овжазсой этакларига сув чиқарилиб, экинзорлар кенгайтирилди. Қир бағирларига ҳам пиёз етиштирадиган пудратчилар келишди. Бу имкониятларимизни чеклаб қўйди. Тўл олиш, жун қирқиш пайтида қисилишиб, баъзан сан-манга бориб қолаяпмиз. Ахир, кекса чўпонлар айтганларидек, от бойловда, қўй яйловда семиради. Биз район агросаноат бирлашмаси раҳбар ва мутахассисларидан муаммоларни тезроқ ҳал этишни сўраймиз.

И. ҲАМРОЕВ,
бош чўпон, КПСС аъзоси.

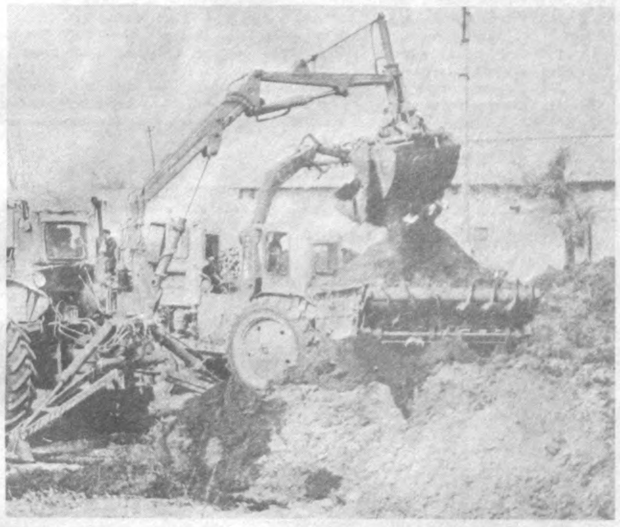

Пешку районидаги «Москва» колхози деҳқонлари янги ҳосилга пухта тайёргарлик кўришаяпти. Барча майдонлар кеч куздаёқ сифатли шудгорлаб қўйилганди. Айни пайтда қишки юмушлар уюшқоқлик билан олиб борилмоқда. Ариқ-зовурларни тозалаш, маҳаллий ўғит жамғариш сингари дала ишлари бир-бирига қўшиб бажарилаяпти. Бу борада Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Йўлдош Эргашев бошлиқ бригада аъзолари бошқаларга ўрнак кўрсатмоқдалар.

Бултур гектаридан 32 центнердан хирмон кўтарган аҳил коллектив бу йил ҳосилдорликни 40 центнерга етказишни кўзламоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Бригадир, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Йўлдош Эргашев механизатор Ҳошим Жумаев билан. 2. Маҳаллий ўғит юкланмоқда. 3. Далага гўнг ташиб чиқарилаяпти.

П. ЭРГАШЕВ ва М. ХУДОЙҚУЛОВ фотолари.

РЕМОНТЧИЛАР ҒАЙРАТИ

ПИСКЕНТ РАЙОНИДАГИ ТЕЛЬМАН НОМЛИ КОЛХОЗДАН РЕПОРТАЖ

Утган йили она-Ватанга 2.921 тонна сифатли оқ олтин ҳадя этилиб, бу борадаги план муваффақиятли уддаланди. Деҳқонлар ҳосилдан бўшаган майдонларни ноябрь охиридаёқ меъёрида ўғитлаб, чуқур шудгорлаб қўйишди. Айни кунларда қишки юмушлар қизғин амалга оширилмоқда.

Айниқса хўжалик марказий ремонт устахонасида иш авжида. Ремонтчи-механизаторлар, слесарлар ўзаро мусобақалашиб, техника воситаларини тезроқ кўкламга шайлаш пайида бўлишаяпти. Улар экиш мавсумида ишлатиладиган механизмларнинг деярли ҳаммасини сифатли созлаб қўйишди. Эндиликда терим машиналари, кўсак чувиш ва кўрак узиш агрегатлари ремонт қилинаётир.

— Устахонада 30 дан зиёд киши меҳнат қилмоқда, — деди ремонтчилар бригадири Абдуҳалил Сайфуддинов. — Ишни группа усулида ташкил этганмиз. Ҳар бир киши ўз вазифасини аниқ билади. Шу боисдан пала-партишлик, сифатсиз ишлашга йўл қўйилмаётир. С. Ашурова, А. Тожибоев сингари ремонтчилар топшириқни пишиқ-пухта бажаришиб, бошқаларга ўрнак кўрсатишаяпти.

Устахона коллективи ҳозиргача 11 та пахта териш машинасини, 9 та кўсак чувиш агрегатини, 5 та чизель ва бошқа механизмларни тайёрлов чизиғига қўйди.

— Бу ерда ишлаётганлар учун барча шароитлар яратилган, — дейди устахона мудири Соли Алиқулов. — Ремонтчиларга ҳар куни иссиқ овқат тайёрланаяпти, чой қайнатилмоқда. Унумли меҳнатдан сўнг мароқли ҳордиқ чиқариш учун дам олиш хонаси жиҳозланган. Радио эшитиш, шахмат-шашка ўйнаш мумкин. Бир сўз билан айтганда, бутун диққат-эътибор ремонт ишларини қисқа муддатда, сифатли тугаллашга қаратилган.

Колхоз правлениеси, партия, касаба союз ташкилотлари қишки ишларни уюшқоқлик билан ташкил этишга, жорий йил ҳосилига мустаҳкам замин яратишга катта аҳамият бераяптилар. Меҳнат аҳли КПСС Марказий Комитетининг агросаноат комплекси ходимларга мурожаатидан илҳомланиб, беш йилликнинг учинчи йилида барча соҳаларда қувончли ютуқларга эришишни кўзламоқда.

У. МУҲАМЕДОВ.

ОРЗУЛАРИ БОШЛАДИ ЙЎЛГА

ТЕРМИЗ ПАРРАНДАЧИЛИК ФАБРИКАСИДА СОЦИАЛИСТИК МУСОБАҚАГА КЕНГ ЙЎЛ ОЧИЛГАЧ

У икки четига тут дарахтлари экилган файзли йўлдан оҳиста одимлаб бораркан, ҳамқишлоқларига меҳр ва ҳавас билан тикилади. Оққўнгил, меҳнатсевар, пахтани мартаба деб билган чинакам қаҳрамонлар улар. Ҳув ана, нима ҳақдадир тўлиб-тошиб ҳикоя қилаётган Тожихол Норпўлатова. Қатор йиллардан буён Термиз паррандачилик фабрикасида ишлаб, эл-юрт ўртасида ҳурмат, эътиборга сазовор бўлди. Мусобақадоши Момохол Болтаева эса беш йиллик зарбдорлари орасидан муносиб ўрин олди.

Мавлуда шу тобда мактабдаги тантанали йиғилишда айтган сўзларини эслади:

— Биз — деҳқон фарзандимиз. Оталаримиз бебаҳо бойлик — ерни эъзозлаб кам бўлишмади. Фидойи меҳнат, ирода, интилиш туфайли асрий орзулар ушалди. Мана, бугун бахтимиз, ютуқларимиз билан ҳар қанча фахрлансак ярашади. Аҳдим қатъий: паррандачилик фабрикасида ишлайман, маъмурчилик ишига қўлимдан келганча ҳисса қўшаман.

Ёш қизнинг қалбида орзулар жўш урарди. Аммо хаёл бошқа, ҳаёт бошқа экан. Биринчи кунданоқ катта қийинчиликларга дуч келди. Бир қарашда оддий бўлиб туюлган иш жараёнлари ҳар бир оператордан ҳушёрлик, сабот ва матонатни талаб этарди. Механизмларнинг бенуқсон ишлаши учун эса билим ва кўникма керак. Дастлабки ўн кунлик машаққат билан ўтди, кўзлари киртайиб, ўзини анча олдириб қўйди. Буни сезган Қорасоч Чориева, Муҳаббат Ражабова каби тажрибали операторлар уни оталиққа олишди. Касб-кордан, одамийликдан дарс беришди. Бир ойдан сўнг ёш товуқбоқар Гулбаҳор Бобоқулова ихтиёрига ўтди. Коллективда бу ажойиб аёлни ҳамма чин дилдан ҳурматлайди, айтганларини вақтида бажо келтиришга интилади. Гулбаҳор опа ҳаққўй, изланувчан, ҳар қандай шароитда ҳам ишнинг қаловини топа олади. Йиғилишларда кўнглида борини тўкиб солади. Фабрика дирекцияси, партия комитети олдига қатъий талаблар қўяди. Юбилей йилида у беш йиллик планини муддатидан олдин адо этиш ташаббуси билан майдонга чиқди. Хайрли ҳаракат ўнлаб паррандабоқарлар томонидан қизғин қўллаб-қувватланди. Ҳалол меҳнат Бобоқуловага шон-шараф келтирди: Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреати бўлди.

Мавлуда Очилова устозининг ўгитларига амал қилди, ёниб-жўшиб ишлади. Йиллар ўтди. Энди унинг номи мусобақа пешқадамлари қаторида тилга олина бошлади. Ўтган йили фабрика ишчиларининг умумий йиғилишида съездлар йилида қарамоғидаги товуқлардан қарийб 2,5 миллион дона тухум олишга сўз берди. Ваъданинг устидан чиқиш учун вақт билан ҳисоблашмай ишлади. Илғорлар тажрибасини, фан ютуқларини кенг қўллади. Рационализаторлар билан баҳамжиҳат иш юритди. Натижада юбилей йилида юқори кўрсаткичга эришди.

Фабрика коммунистлари Мавлуда Очиловани КПСС аъзолигига кандидатликка қабул қилдилар. Ҳаётида янада ҳаяжонли кунлар бошланди. Бошқа коммунистлар қатори умумишга бошқалардан кўра кўпроқ ҳисса қўшишга, ташаббус кўрсатишга интилди.

Фабрика партия комитети КПСС аъзоларининг таклиф ва мулоҳазаларини умумлаштириб, қўшимча тадбирлар белгилади. Ташкилочилик ишлари кучайтирилди. Бунинг шарофати туфайли қисқа вақт ичида теварак-атроф ободонлаштирилди. Мевали, манзарали дарахт ва гул кўчатлари экилди. Кўргазмали агитация воситалари, «Ҳурмат тахтаси» қайтадан дид билан тайёрланди. Фабрика посёлкаси, барча цехлар табиий газ билан таъминланди. Дам олиш хонаси қурилиб ишга туширилди. Бу ерда спорт анжомлари, бадиий адабиётлар, шахмат-шашка, телевизор, радиогача бор. Ошхона, болалар боғчасидаги ишлар тартибга келди, ҳаммом қурилиши эса ниҳоясига етмоқда.

— Юбилей йили мен учун омадли келди, — дейди Мавлуда қувончини яширолмай. — Мажбуриятимни ортиғи билан адо этдим. Планга қўшимча 300 минг донадан ортиқ тухум етиштиришга эришдим.

Фабрикада Очиловани яхши агитатор сифатида ҳам ҳурматлашади. У ўз билимини тинмай оширмоқда. Касбга оид адабиётларни қунт билан ўқиб, илғорлар тажрибасини кенг тарғиб қилмоқда.

Қ. НАЗИРОВ.

ДЕҲҚОН ТАОМИЛИ

УРУҒЛИК САРА БЎЛСИН

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ VII ПЛЕНУМИ ҚАРОРЛАРИДАН КЕЛИБ ЧИҚИБ

Оқ олтин тақдири кўп жиҳатдан тайёрланажак уруғлик сифатига боғлиқ. Республика бўйича бултурги ҳосилдан 455 минг тонна уруғлик пахта тайёрландики, ундан салкам 255 минг тонна чигит олиш кутилмоқда. Об-ҳаво ноқулайлиги туфайли бу оқ олтиннинг қарийб 70 проценти, Сирдарё, Жиззах, Қашқадарё ва Фарғона областларида 85 процентдан зиёди юқори намликда қабул қилинди. Шунинг учун уруғлик тайёрлаш ва уни сақлаш алоҳида эътибор талаб этмоқда. Ҳолбуки, Боёвут, Ўзбекистон, Дўстлик ва бошқа пахта заводларида бунга лоқайд қарашаётгани, масъулиятсизлик билан ёндашилаётгани каби мисоллар учрамоқда.

Навоийдан бошқа ҳамма областлардаги заводларда уруғлик пахтани тозалашга ўз вақтида киришилди. Республикада чигит олиш топшириғи 200 минг тонна қилиб белгиланган. Ҳозиргача унинг 64 минг тоннаси ёки 32 проценти қайта ишланди. Бу ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан кўп. Бироқ аҳвол жойларда турлича; баъзи ерларда суръат имкониятдагидан анча суст бораяпти. Масалан, бугунгача Самарқанд областида 17,9 минг тонна уруғлик пахтанинг 12 минг тоннаси ёки 66,5 проценти, Андижонда 19.9 минг тоннадан 13 минг тоннаси ёки 64,3 проценти тозаланган. Аммо бошқа қатор областларда бу муҳим иш тоқат қилиб бўлмайдиган даражада оқсамоқда. Қорақалпоғистон АССРда 19,3 минг тоннанинг атиги 2 минг тоннаси (10,4 проценти) қайта ишланган. Хоразмда аҳвол янада ёмон: 12,7 минг тоннанинг 12,3 минг тоннасига ҳали қўл урилгани йўқ, топшириқ 3,1 процент уддаланган, холос.

Республика бўйича 24,5 минг тонна туксизлантирилган чигит тайёрлаш лозим. Бу борада жиззахликлар ва сирдарёликлар зиммасига катта вазифа юкланган. Улар тегишли равишда 6,7 минг ва 6 минг тонна шундай уруғлик ҳозирлашлари керак. Жиззах областида бу ишга ҳамон киришилмади. Сирдарёда эса 500 тоннаси ёки 8,3 проценти туксизлантирилди, холос. Тошкент, Самарқанд областларида бу эндигина бошланди. Уларда топшириқ 12, Наманганда 14,3 процент адо этилди. Андижон, Қашқадарё ва Фарғонада у бошиданоқ судралмоқда. Умуман, республикада ҳозиргача 1,4 минг тонна ёки топшириққа нисбатан 5,7 процент туксизлантирилган уруғлик тайёрландики, бу ўтган йилги суръатдан орқада қолинаётганлигини кўрсатади.

Жами 137,1 минг тонна чигит марказлаштирилган ҳолда қайта ишланиши зарур. Ҳозирча бу 4,2 минг тоннага ёки 3,1 процентга бажарилди. Бугунгача топшириқни тегишли равишда 15 ва 12,7 процент уддалаган Наманган ҳамда Бухорода бу тадбирга жиддий эътибор берилаяпти. Лекин Фарғона, Андижон, Самарқанд, Тошкент, Хоразм областларида ва Қорақалпоғистон АССРда мутлақо масъулиятсизлик билан қаралмоқда, вақт беҳуда ўтаяпти.

Маълумки, навларни яхшилаб саралаш уруғлик сифатини оширади. Топшириқда белгиланган 108,2 минг тонна чигитдан ҳозирга қадар 10,2 минг тоннаси ёки 9,4 проценти сараланган. Бу иш Фарғона ва Сурхондарёда кўнгилдагидек бораяпти. Уларда навларни ажратиб, тозалаш ва уруғликни қайта ишлаш ўз вақтида бажарилмоқда. Натижада фарғоналиклар топшириқни 28,8, сурхондарёликлар 23,4 процент уддалаб қўйишди. Аммо Қорақалпоғистон АССР, Бухоро, Жиззах, Тошкент ва Хоразм областларида у ҳалигача бошланмаган. Қорақалпоғистонда саралаш машина-ускуналари бўлатуриб, мутлақо ишлатилмаётир. Навоийда эса бундай механизмлар келтирилган, бироқ иш жойларига ўрнатилганича йўқ.

Уруғлик тайёрлашга барча пахта заводларида етарли аҳамият берилаяпти, деб бўлмайди. Давлат стандарти талабларига мос келмайдиган, чигитнинг униб чиқишлик хусусиятига шикаст етказилган уруғлик тайёрлашга йўл қўйилмоқда. Бундай кўнгилсиз ҳоллар Акмал Икромов, Чиноз, Термиз, Ленинск-1 ва бошқа бир қанча заводларда рўй бераяпти.

Қишлоқ хўжалиги институтлари, уруғликни назорат қилиш марказий станцияси, Агросаноат давлат комитети мутахассислари айни пайтда экишга тайёргарликни — уруғликни сақлаш, тозалаш, чигитни туксизлантириш, қайта ишлаш ва саралашнинг аҳволини текшириш мақсадида областларга юборилди. Шуни унутмаслик керакки, топшириққа мувофиқ белгиланган миқдордаги уруғлик 1 мартгача тўлиқ ва сифатли тайёрлаб қўйилиши лозим.

ТАЖРИБА

ЧУҚУР ШУДГОР ХОСИЯТИ

— Хўжалигимизнинг 2 минг гектар экинзори қаттиқ гипс қатлами билан қопланган, — дейди Нишон районидаги «ВЛКСМ XVIII съезди» совхозининг директори М. Дўстёров. — Ўтган йили унинг 200 гектарини чуқур юмшатиб шудгор қилгандик. Бу пайкаллар яхши ҳосил берди. Тажриба чуқур ҳайдовнинг самараси катта эканлигини тасдиқлади.

Совхоз пахтакорлари ўтган йили планни бажаришолмади. Давлатга 4.330 тонна оқ олтин ҳадя этилиб, йиллик топшириқ 90 процент уддаланди. Бунинг турли сабаблари бор. Лекин шулардан бири, шубҳасиз, тупроқ таркибида гипс қатлами мавжудлигидир. У айни вегетация даврида ўз таъсирини кўрсатади: илдизи қаттиқ қатламга қадалган ғўза ўсишдан тўхтайди, ҳосил тугунчалари тўкилади. Ана шу хавфни бартараф этиш мақсадида ўтган йилнинг ноябридан бошлаб гипсни чуқур юмшатишга киришилди. Бу борада «Қаршимелиосовхозремстрой» тресги механизаторлари чўлқувардарга яқиндан ёрдам беришаяпти. Экинзорларнинг махсус харитаси тузилиб, қаттиқ қатламли майдонлар аниқланди. Бу пайкаллар дастлаб чуқур юмшатилиб, сўнгра ҳайдалмоқда. Мазкур тадбирни бажаришда Андижон областидан келтирилган РН-61 маркали бир метр узунликдаги махсус тишлар ишлатилмоқда. К-701 ва Т-130 тракторларига учтадан тақилган бу мослама бир йўла икки метр жойни сифатли юмшатаяпти.

— Мелиораторларимиз хўжаликка оталиқ ёрдамини кўчайтириб, қўриқ ерлар унумдорлигини ошириш, тупроқ таркибини яхшилаш мақсадида катта ишларни амалга оширишаяпти, — дейди «Қаршимелиосовхозремстрой» тресги бошқарувчиси С. Хайруллаев. — Улар ўртасида социалистик мусобақа кенг йўлга қўйилган. Илғорларни рағбатлантириш учун кўчма Қизил байроқ ва пул мукофоти таъсис этдик. Беллашувда механизациялашган 13-бошқарма ишчилари ғолиблик қилишаётир. Мурод Тўраев, Нормурод Жуманазаров, Шермамат Холов бошлиқ экипажлар, Менгнор Пўлатов, Самад Эшев, Намоз Ўсаров, Мурод Ҳасанов, Носир Ўроқов каби оловқалб механизаторлар айниқса ғайрат кўрсатишаяпти.

— Олдимизда талай ишлар турибди, — дейди совхоз директори М. Дўстёров гапини давом эттириб. — Ҳали яна минг гектар гипсли майдонни шундай мослама билан чуқур юмшатиб, сифатли шудгорлаш керак. Янги йилнинг дастлабки кунларидаёқ шу тадбирни амалга оширишга киришдик.

Гипс қатламли ерлар бошқа хўжаликларда ҳам мавжуд. Уларда мазкур совхоз тажрибаси жорий этилаяпти. Хусусан, «Коммунист» совхози экинзорларини «Дренажстрой» тресги механизаторлари юмшатиб беришаётир. Бу ибратли ишлар беш йилликнинг учинчи йили ҳосилини оширишга хизмат қилади.

И. ҲИКМАТОВ,
Нишон райони «Меҳнат байроғи» газетасининг редактори.

Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси давом этмоқда

МАРДЛИГИНГГА, МАТОНАТИНГГА ҚОЙИЛМИЗ, АЗАМАТ ЧОРВАДОР!

ҚИШЛОВНИНГ ҚАЙНОҚ НУҚТАЛАРИДА

Ўлкамиз табиати ўзига хос: бир қарасанг айни қиш чилласида қуёш атрофга нур сочса, зум ўтмай изғирин ўрнини оппоқ қор эгаллайди. Айни бир вақтнинг ўзида Ўзбекистоннинг нариги четида ёғингарчилик, бошқа қисмида очиқ ҳаво ҳоким бўлган ҳолатни кўп кузатамиз.

Лекин ҳақиқий чорвадор ҳар қандай шароитда ҳам ҳушёр туриши керак. 1988 йилнинг дастлабки ҳафтасида редакциямизга келган хатларнинг анчайини қисми олис ферма ва отарлардан ёзилган. Уларда зарбдор соҳа заҳматкашларининг томир уриши сезилиб турибди.

Енг шимариб

Биринчи қўйилган қадамда гап кўп, дейдилар. Биз ҳам 1988 йилнинг илк меҳнат кунларини кўтаринки руҳда, юксак маромда нишонлашга чоғлангандик. Бундай ишчанлик кайфиятига ўтган йилда эришган ютуқларимиз боис бўлди. КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг совет халқига янги йил мурожаати эса ғайратимизни янада ошириб юборди.

Ҳа, жамиятимиз турғунлик ҳолатидан халос бўлиб қайта қуришнинг галдаги босқичига қадам қўйди. Бундай шароитда ҳар биримизнинг ижтимоий фаоллигимиз ошиб бораяпти. Мамлакатга хўжайинлик ҳисси, ўзи-ўзини бошқариш туб иқтисодий ислоҳотнинг янги шакллари бўлиб, уларни оқилона жорий этиш баайни 1988 йилда самара бериши керак. Шу маънода бошланган йилдан умидларимиз катта.

Табиийки, айни кунларда асосий эътиборимиз қишловни соз ва беталофат ўтказишга қаратилган. Мутахассисларимиз нигоҳидан зарбдор мавсумнинг бирор қирраси ҳам четда қолмаслиги керак. Аёз авжига чиққан кунларда ҳам маҳсулот тайёрлаш суръатини пасайтирмаяпмиз. Бу йўлда чорвадорларимизнинг бултурги мавсумда тўплаган бой тажрибалари қўл келаётир. 1986—1987 йил қишловини муваффақиятли ўтказганимиз учун олган мукофотимиз — КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг фахрий ёрлиғи бизни ҳар қачонгидан унумли ишлашга чорламоқда. Ғолибликни қўлдан бермаслик учун курашиш барчанинг шиорига айланган.

Беш йилликнинг иккинчи йилида эришган натижаларимиз чакки бўлмади. Давлатга 2.454 ўрнига 2.553 тонна сут, 285 ўрнига 286 тонна гўшт топширилди. Ҳар говмишдан 2.667 килограммдан сут соғилди. Чорвачиликда қўлга киритган муваффақиятларимизга деҳқончиликни уйғунлаштирган ҳолда ривожлантириш боис бўлди. Бинобарин, алмашлаб экишни изчил йўлга қўйганлигимиз учун озуқа далалари кенгайди. Шу боисдан ҳам фермаларимизда емиш тақчиллиги йўқ. Эргашали Жўраев мудирлик қилаётган Фрунзе номли бўлим фермаси чорвадорлари мусобақанинг олдинги сафларида боришаяпти. Улар дастлабкилар қаторида икки сменали ишга ўтдилар. Шу туфайли йил бошидаёқ жадал ва аниқ маромга эришаяптилар.

Қишловнинг қизғин нуқталарида фидокорлик кўрсатаётган ферма ходимлари ҳақида сўз кетар экан, Донохон Юсупова, Ҳабиба Юзбоева каби сигирсоғарлар, Алижон Қурбонов, Ўринбой Юнусов, Муроджон Йўлдошев сингари молбоқарлар, Ўлмасой Мусаева, Робия Холбоева, Холдорали Йўлдошевдек бузоқбоқарлар номларини алоҳида тилга олишим керак. Тугалланган йилда ҳар сигирдан соғиб олинган сут миқдори 1986 йил якунига нисбатан 72 килограмм кўп бўлди. Аҳдимиз мазкур кўрсаткични беш йилликнинг учинчи йилида яна шунчага оширишдир. «Юбилей йилида эришилган даражани сақлабгина қолмай, шу билан бирга натижаларни кўпайтириш, совет кишилари дастурхонига мумкин қадар кўпроқ гўшт, сут, тухум етказиб бериш муҳимдир» — КПСС Марказий Комитетининг чорвачилик ходимларига, колхозлар ва совхозларнинг мутахассислари ҳамда раҳбарларига, бошланғич партия ташкилотлари, касаба союз, комсомол ташкилотларига, агросаноат комплексининг меҳнат коллективларига мурожаатидаги ана шу сатрлар бизнинг шу кунлардаги ҳаракатимиз учун амалий қўлланма бўлиб қолган.

Ш. МАДРАҲИМОВ,
Ленинград районидаги Ҳамза Ҳакимзода номли совхоз директори.

Жиддий синов

Чорва қишлови ферма ходимларининг нималарга қодир эканлигини амалда кўрсатадиган мавсум. Унда эришилган натижаларга қараб раҳбар ёки мутахассиснинг етуклигига баҳо бериш мумкин. Зарбдор фронтдаги долзарб мавсум айни авж палласига чиққан шу кунларда Ульянов районидаги «Партия XX съезди» совхозининг Ҳазрат Худойқулов мудирлик қилаётган фермаси чорвадорлари ҳузурида бўлдик, уларнинг бугунги ташвиш ва қувончларини баҳам кўрдик. Қизил бурчакнинг кўзга кўринарли жойига КПСС Марказий Комитетининг чорвачилик маҳсулотлари етиштиришни кўпайтириш, чорва қишловини муваффақиятли ўтказиш тўғрисидаги мурожаати илиб қўйилган. Ферма коллективи ўз ишларини ана шу даъватга жавобан йўлга қўйиб, ҳар ким ўз вазифасини белгилаб олган. Чорвадорларнинг йиллик, ойлик, ўн кунлик ва кунлик эришган натижалари «Мусобақа ойнаси»да аниқ акс этиб турибди. Ферма бўйича ўтган йили 524 тонна сут етиштириш режалаштирилган экан. Аслида бу кўрсаткич 600 тоннадан ҳам ошиб кетган.

Хурсанд Турдиқулованинг номини машъал сигирсоғарлар рўйхатида учратдик. Унинг ихтиёрида 17 бош говмиш бор экан. Моҳир чорвадор ҳали йил якун бўлмасданоқ зиммасига олган мажбуриятини уддалаган. Лекин бултурги натижа чегара эмас, дейди у, 1988 йилда ҳар говмиш маҳсулдорлигини 150 килограмм кўпайтиришга бел боғладим.

Ўғилниёз Боғиева ҳам ҳалол меҳнати билан ном қозониб келаяпти. У район партия комитети бюросининг аъзоси, область Совети депутати. Ўғилниёз қишнинг аёзли кунларида ҳам қарамоғидаги ҳар сигирдан 9—10 килограммдан серқаймоқ сут соғмоқда. Зулфия Сариқова, Тўйбиби Турсунова, Ўғил Рўзиқулова каби сигирсоғарлар ҳам пешқадамлар сафига қўшилишга интилишмоқда.

Чорва моллари тўйимли моддаларга бой озуқа рациони берилгандагина кўзланган самарага эришилади. Ферма назоратчилари ана шу муҳим омилга қандай риоя этилаётганлигини мунтазам текшириб боришаяпти. Ҳар бош говмиш бир кеча-кундузда 40 килограмм силос, 10 килограмм лавлаги, 3 килограмм ем, 7 килограмм беда пичани, 3 килограмм сомон билан боқилаяпти. Дағал хашак махсус агрегатлар ёрдамида майдаланиб, буғлатилгандан кейингина охурга солинаётганлиги туфайли исрофгарчиликнинг олди олинмоқда. Шу боисдан сутнинг ёғлилик даражаси нормадаги 3,6 ўрнига 4,7 процентни ташкил қилаётир. Маҳсулот сифати доимий назоратда. Бу борада лаборатория мудираси Фотима Очилованинг хизматлари алоҳида. У ўз вазифасини хонада ўтириб сут сифатини таҳлил этишдангина иборат деб билмайди, балки сигирсоғарлар билан суҳбатлашиб, идишларни тоза сақлашга, гигиена қоидаларига риоя қилишга эришади.

Сермеҳнат юмушларни механизация зиммасига юклаш қишлов муваффақиятини таъминлаётир. Эргаш Эшонқулов, Аллаёр Ниёзов, Йўлбарс Ғоипов сингари механизаторлар озуқа тарқатиш ва майдалашни тезу соз бажаришда касбдошларига намуна бўлишаяпти.

Лекин ҳали ишга солинмаган резервлар анча эканлигини таъкидлаш керак. Ҳанузгача фермада замон талаблари асосида ишлаётган озуқа цехи йўқ. Молхона бинолари ва ҳовлиларда гўнг тўпланиб қолаяпти. Уларни ўз вақтида тегишли жойга чиқариб туриш керак. Бузоқларга атала ва сунъий сут тайёрлаб берадиган мослама ўрнатилмаган. Ана шу камчиликларни эпчиллик билан бартараф этиш совхоз раҳбарлари ва мутахассисларининг биринчи галдаги вазифаларидир.

Ж. ЮСУПОВ.

Пухта таҳлил, аниқ мўлжал

Бултурги қишлов якунларига кўра Бутуниттифоқ социалистик мусобақаси ғолиблари сафида Жомбой районидаги «Ғалабанинг 30 йиллиги» совхози ҳам бор. Илгари бу соҳадан нуқул зарар кўраётган хўжаликнинг дафъатан пешқадамлар даврасида пайдо бўлиши баъзиларни ажаблантирди ҳам. Лекин ҳайратга тушишнинг ҳожати йўқ. Энг аввало инсон омилига эътибор, кадрлар сиёсатини изчил амалга ошириш дуруст самара бера бошлади. Бош зоотехникликка совхоз ишлаб чиқариши ветерани, ўз касбининг чинакам жонкуяри Фридрих Ротермель тайинланди. У илгари бўрдоқичилик бригадасига бошчилик қилар эди. Мазкур коллектив ҳар қандай шароитда ҳам планларни бажариб келарди. Шу маънода алоҳида бир бригада тажрибасини бутун хўжаликка тадбиқ этиш вазифаси қўйилганди. Бош ветврачликка ёш мутахассис Амин Комилов қўйилди. Биргина кейинги икки йил ичида 8.000 бошга мўлжалланган бешта чўчқахона қурилиши ниҳоясига етказилди.

Шундай қилиб бултурги қишлов даврида 1.698 тонна гўшт етиштирилиб, унинг 1.565 тоннаси давлатга сотилди. Бу аввалги қишловдагига нисбатан 389 тонна кўп эди. Айни пайтда насл олиш борасида ҳам кескин ўсишга эришилди. Лекин бу ҳеч қандай муаммо ёки қийинчилик қолмади, деган маънони англатмаслиги керак. Шундай катта чорвачилик хўжалиги ҳанузгача тозалаш иншоотига эга эмаслигини нормал ҳол деб бўлмайди. Мазкур иншоот лойиҳаси тайёрланганига икки йил тўлди. Лекин уни бирорта ҳам қурилиш ташкилоти ўз зиммасига олмаяпти. «Агропромстрой» 2-тресги раҳбарлари иншоот қурилишини планга киритишни пайсалга солишмоқда.

Хўш, совхозда қишлов қандай ўтаяпти? Бу саволга 5-бригада бошлиғи Р. Маҳмудов шундай жавоб қилди:

— Ҳар бош чўчқанинг кунлик семириши ўтган йилнинг шу давридагидан 23 грамм кўпдир, бинобарин 2—4 яшар чўчқалар этига бир кеча-кундузда 247 грамм эт қўшаяпти, катта ёшдаги чўчқалар 379 граммдан семирмоқда. Сергей Ко, Абдуназар Одилов, Раҳмон Тошбулов, Файзулла Донабоев каби чўчқабоқарлар эришаётган натижалар бундан ҳам юқори бўлаётир.

Хуллас, сўзи билан иши бир чорвадорлар беш йилликнинг учинчи йилида эришилган натижаларни пухта таҳлил этган ҳолда янгидан-янги чўққиларни эгаллашга чоғланишган.

А. ҲАМИДОВ,
Р. ИНОЯТОВ.

Жонажон ишимиз

КПСС Марказий Комитетининг чорвачилик ходимларига, колхозлар ва совхозларнинг мутахассислари ҳамда раҳбарларига, бошланғич партия ташкилотлари, касаба союз ва комсомол ташкилотларига, агросаноат комплексининг барча меҳнат коллективларига мурожаати ферма ходимларини ҳам масъулиятли паллада унумли ишлашга, мўл-кўл маҳсулот етказиб беришга ундамоқда. Бу йилги қишловга ҳар қачонгидан пухта тараддуд билан киришдик. Ҳар бош шартли қорамол ҳисобига 21 центнер ўрнига 29 центнер озуқа бирлиги тўпланди. Моллар қишловга семиз ҳолда, барча касалликларга қарши эмланиб киритилди. Чорвадорларга ғамхўрлик кучайтирилди: улар иссиқ кийим, мазмунли дам олиш учун зарур қулайликларга эга бўлдилар.

Қишловни соз ўтказиш учун мусобақанинг олдинги сафларида район партия комитети аъзоси Сафаргул Қўшоқова, Замира Мустанова, район Совети депутати Ҳайитгул Пирматова каби сигирсоғарлар боришмоқда. Улар ихтиёридаги ҳар говмишдан кунига 10 килограммдан сут соғишаяпти. Паррандабоқарлар мусобақасида Ғулом Мўлдабоев намуна кўрсатаётир.

Ишимиздаги нуқсон ва камчиликлар айниқса қишлов дамларида яққол сезилиб қолади. Бинобарин, сермеҳнат юмушларни тўласинча механизациялаш учун типовой бинолар етишмайди. Уларни қуриш масаласи эса кўпдан буён пайсалга солинмоқда. Бундан ташқари, молларни етарли озуқа баланси билан таъминлаш учун ҳамма турдаги ем-хашак экинларини тўлиқ жойлаштириш имкониятига эга эмасмиз. Оқибатда омихта емнинг анча қисми давлатдан олинаяптики, бу ҳол маҳсулот таннархини қимматлаштирмоқда.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачевнинг совет халқига янги йил мурожаати чорвадорларимизни янги ғалабалар сари илҳомлантирмоқда. Ўз ишимизни қайта қуриб, партиямиз белгилаган режаларни сабот билан амалга оширсак ер юзида тинчлик учун курашга муносиб ҳисса қўшган бўламиз.

У. ТОЖИЕВ,
Ғаллаорол районидаги «Музбулоқ» совхози директори, Ўзбекистон ССР-да хизмат кўрсатган чорвадор.

Хатирчи районидаги «Ўзбекистон» колхози фермасида Муҳаббат Икромовани ҳамма ҳурмат қилади. У ўзининг фидокорона меҳнати билан эл ичра ном қозонди. Айни кунларда Муҳаббат қарамоғидаги ҳар говмишдан кунига 9—10 килограммдан серқаймоқ сут соғаётир.

СУРАТДА: пешқадам чорвадор Муҳаббат Икромова.

Р. СОДИҚЗОДА фотоси.

ФЕРМАЛАРДАН ХАБАРЛАР

ЖИЗЗАХ ОБЛАСТИ. Арнасой районидаги Ворошилов номли совхоз сутчилик фермасида 201 бош соғин сигир боқилмоқда. Ўтган хўжалик йилини барча соҳаларда муваффақиятли якунлаган қўриқ чорвадорлари 1988 йилнинг меҳнат ҳафтасини зарбдорчасига давом эттиришаяпти. Янги йилнинг илк кунларидаёқ унумдорлик юқори бўлди. Белгиланган рацион асосида боқилаётган моллардан мўл-кўл маҳсулот олинмоқда. Қаҳҳор Мирзаев, Раббим Мелиев каби молбоқарлар, Роза Фёдорова, Мусаллам Зикирова сингари бузоқбоқарлар чорвадорлар мусобақасининг олдинги сафида боришаяпти. Куни кеча ана шу машъаллар шарафига ферма ҳовлисида Қизил байроқ кўтарилди.

П. МУРОДОВ.

* * *

ХОРАЗМ ОБЛАСТИ. Давлат қабул пунктларига 4.003 тонна гўшт, 62 миллион 504 минг дона тухум топширилди. Ҳар бош қорамолнинг ўртача тирик вазни 400 килограмм тош босди.

Бу рақамлар Урганч райони чорвадорларининг 1987 йил якуни ҳисоботидан олинди. Озиқ-овқат программасини бажаришга астойдил бел боғлаган маъмурчилик бунёдкорлари 1988 йил бошларида ҳам зарбдор вахтани шараф билан давом эттиришаяпти. Чорвадорлар мусобақасида Ленин номли, Карл Маркс номли, Энгельс номли, Охунбобоев номли колхозлар, Мунис Хоразмий номли, «Қизилжар» ва «Дўстлик» совхозлари ҳамда паррандачилик фабрикаси азаматлари алоҳида намуна кўрсатишаяпти.

Ш. САФАРОВ.

Хўжалик ҳисоби афзалликлари

МУСТАҲКАМ ТАЯНЧ

Колхоз ҳисобдонлари чорвачилик соҳасидаги кўрсаткичларни қоғозга туширганларида «кўрилган даромад» деган бандда манфий рақамни ёзишга ўрганиб қолгандилар. Бошқача қилиб айтганда, ферманинг юки пахтачилик бўйнига тушарди.

Бу аҳволга чек қўйиш керак! — Ана шу вазифа хўжалик раҳбарлари ва мутахассислари олдига қўйилганида барча бир овоздан «Қандай қилиб?» деган саволни берди. Нега шахсий чорва боққанлар зиён кўришмайди? Жамоат мулкига лоқайд қараш оқибатида зарар кўриш оддий ҳол бўлиб қолган. Шунинг учун энг аввало чорвадорларда хўжайинлик ҳиссини тарбиялашга эътибор берилди, кенг тушунтириш йўлга қўйилди. Аслида колхоз чорвасини ривожлантириш резервлари оилавий фермаларникидан кўп эди: бу ерда асосий юмушларни тўласинча техника зиммасига юклаш мумкин. Худди шундай қилинди. Одамлар фаннинг сўнгги ютуқлари билан қизиқадиган бўлиб қолишди. Секин-аста бу ҳаракатларнинг маҳсули кўзга ташлана борди: маҳсулдорлик кўтарилиб, планлар ошиғи билан уддаланди. Омихта емдан ташқари барча турдаги озуқа колхознинг ўзида етиштириладиган бўлди. Айни пайтда хўжалик емиш билан хонадонларни, қўшни колхозларни ҳам таъминлай бошлади.

Озуқа базасини мустаҳкамлашда оилавий пудратни жорий этиш ҳал қилувчи роль ўйнади. Колхоз правлениеси раиси Абдушариф Мадримов бизга бултур ёз фаслидаги воқеани гапириб бериш орқали янгича ишлаш афзаллигини алоҳида таъкидлади. Раис фермани айланиб юрса ем-хашак етиштиришга ихтисослашган бригада бошлиқларидан бири кириб келибди. Авзойи бузуқ.

— Бу қанақаси? — дебди у зарда билан. — Ўзларингиз бориб кўрдингизлар, бедани ўришга маслаҳат бердингизлар. Бироқ нега уни вақтида олиб кетмайсизлар, офтобда қовжираб ётаверадими? Бу аҳволда унинг тўйимлилиги қоладими?! Устига устак тош-тарозида ютқазамиз. Ахир озмунча меҳнатимиз сингганми, ўзимизнинг ҳам хомчўт қилган режамиз бор. Бола-чақамиз билан ёпишиб, тиним билмай ишласагу...

— Жуда тўғри талаб, раҳмат сизга, — дедим хурсанд бўлиб ўшанда. — Кетаверинг, изингиздан машина юборамиз.

— Йўқ, мен бирга бораман, — деб туриб олди у.

— Бу гапингиз ҳам тўғри, — дея сўзга қўшилди ферма мудири.

— Кўрдингизми, — деди ўшанда менга ферма мудири. — Ана сизга оила пудратининг хосияти. Илгарилари ўрилган бедалар ҳафталаб далада қолиб кетарди. Энди эса бир кунга шунча жиғибийронлик.

Лекин янгича усулга номигагина ўтиш ярамайди. Аввало одамларнинг онгида, қалбида пудратга ишонч, меҳр пайдо бўлсин. Шунинг учун бир гуруҳ мутахассислар, илғор чорвадорлар Краснодар ўлкасидаги «За мир и труд» колхозида бўлишиб, уларнинг оилавий звено пудрати тажрибасини ўрганиб қайтдилар. Аввалига 2 та оилада бу усул синаб кўрилди. Йил охирида ҳисоб-китоб қилинганда ана шу звенолар энг юқори кўрсаткичга эришганликлари маълум бўлди. Даромад ҳам натижага яраша эди. Шундан сўнг бошқаларни ташвиқ қилишнинг ҳожати қолмади.

1987 йилда Мақсуд Юсупов бошлиқ ем-хашак бригадасида 2 та оилавий звено тузилди. Уларнинг ихтиёри, имкониятига қараб 20 гектардан ер ажратилди. Колхоз правлениеси билан звено ўртасида шартнома тузилди. Фикримиз исботи сифатида уни айнан келтирамиз.

Хива районидаги Фрунзе номли колхоз правлениеси билан Болта Жуманиёзов бошлиқ оилавий звеноси ўртасида тузилган

ШАРТНОМА

1. Фрунзе номли колхоз правлениеси бедадан мўл ҳосил етиштириш мақсадида озуқачилик бригадаси аъзоси Болта Жуманиёзовга 20 гектар ер топширди. Бу майдонни эрта баҳордан бороналаш, ҳашаротга қарши кураш учун техника ва заҳарли химикатлар билан таъминлашни колхоз правлениеси ўз зиммасига олади.

2. Бедачилик бригадаси аъзоси Болта Жуманиёзов эса ана шу 20 гектар бедапояни пайхон бўлишдан, ҳосилнинг талон-торож қилинишидан сақлайди. Айни пайтда бедапояни чанқатиб қўймасликни зиммасига олади.

Бу ҳақдаги ҳужжатнинг нусхаси ҳар бир ўримдан сўнг колхоз бухгалтериясига шахсан тақдим этилади. Колхоз правлениеси звено аъзоларига ана шу ҳужжат бўйича ҳақ тўлайди.

а) бедани ўз вақтида суғориб, мўл ҳосил етиштириб ва ҳосилни яхши сақлаганлиги учун 1 январдан то октябрь ойигача ҳар бир звено аъзосига 160 сўмдан иш ҳақи тўлайди. План бўйича ҳар гектар майдондан 360 центнердан, жами 720 тонна ҳосил олиниши керак. Пландан ортиқча топширилган беда пичанининг ҳар тоннасига 20 сўмдан қўшимча ҳақ тўланади.

3. Бедазорни агротехника қоидаларига биноан парваришлашни назорат қилиб бориш колхоз бош агрономи Отабой Назаров ва озуқачилик бригадаси бошлиғи Мақсуд Юсупов зиммасига юклатилади.

4. Ушбу шартнома икки нусхада тузилиб, бири колхоз правлениесида ва иккинчиси звено бошлиғида сақланади.

Шартномага колхоз раиси, касаба союз комитети раиси ва звено бошлиғи имзо чекиб, муҳр босилади.

Ўтган йили барча оилавий звенолар шартнома бандларини муваффақиятли бажаришди. Ҳеч қайси ўринда заррача чекинишга йўл қўйилмади. Натижада ҳар гектардан 360 центнер пичан олинди. Лавлаги ҳосилдорлиги 450 центнердан ошди. 1.830 тонна силос бостирилди.

1986 йилда бир центнер беда пичанининг таннархи салкам 2 сўмга тўғри келган, бултур эса янада арзонлашди.

Энди Болта Жуманиёзов бошлиқ оилавий звено иш натижалари билан танишайлик. Бу звено шартнома бўйича ҳар гектар ердан 360 центнердан пичан олиши керак эди. Амалда ҳосилдорлик 400 центнерга етди. 800 тонна пичан тайёрланди. Пландан ташқари тайёрланган ҳосилга шартнома бўйича тоннасига 20 сўмдан қўшимча ҳақ тўланди.

Оилавий звено бошлиғи сигирсоғар Муборак Назарова билан суҳбатлашдик.

— Бу усул бизга жуда маъқул бўлди, — дейди у. — Звеномиз 205 тонна сут етиштиришни режалаштирган. Ойлик маош учун 600 сўм ажратилган. Жами 4 та сигирсоғар ишлайди. Ой охирида звено аъзолари йиғилиш ўтказиб, маошни ўзимиз белгилаймиз. Энг кўп сут соғиб олганга кўпроқ, оз сут соғиб олганга озроқ ҳақ тўланади. Декабрь ойида звеномиз аъзолари планга қўшимча 10 тонна сут топширдилар. Унинг ҳар тоннасига 20 сўмдан қўшимча ҳақ тўланди.

Янгича ишлаш янги имкониятларни юзага чиқараяпти. Ҳалол, фидойи кишилар ҳамёнига червон қуйилмоқда, улар барча бойликлар манбаи меҳнатда эканлигини амалда кўрсатишаётир.

Мана, 1988 йилнинг илк меҳнат ҳафтаси ўтмоқда. Хива районидаги Фрунзе номли колхоз аъзолари бу йилни дадил қадам билан бошлашди. Негаки, улар ихтиёрида истиқболли усулда ишлашнинг бой тажрибаси бор.

О. ЭГАМОВА.

Озуқа — чорванинг асоси. Айни пайтда уни қайта ишлаб молларга едиришда ҳам гап кўп. Жиззах районидаги Ленин номли совхоз чорвадорлари бунга қатъий амал қилишмоқда. Шунинг учун ҳам хўжалик фермасидаги озуқа цехи гуриллаб ишлаб турибди.

СУРАТДА: озуқа тайёрловчилар А. Бекназаров, И. Ҳасанов ва Ў. Холматов дағал хашакни қайта ишлашмоқда.

П. ЭРГАШЕВ ва М. ХУДОЙҚУЛОВ фотоси.

БЕТАЛОФАТ ЎТМОҚДА

Қишловнинг ҳар дами — синов. Буни Яккабоғ районидаги Будённий номли давлат отчилик заводи 1-сутчилик фермаси чорвадорлари яхши билишади. Бу ерда сермеҳнат юмушлар тўла механизациялашган. Чорвадорларнинг унумли меҳнат қилишлари ва мазмунли ҳордиқ чиқаришлари учун барча шароит яратилган. Тошкент қишлоқ хўжалиги институтини битирган ёш мутахассис Бобоқул Ҳусанов ўтган йилнинг куз ойларида фермага мудир этиб тайинланди. Айни пайтда коллектив янгиланиш жараёнини бошидан кечирмоқда.

Сигирсоғарлар мусобақасида Адолат Эргашева пешқадамлик қилаётир. Унинг бой тажрибаси бошқа чорвадорлар томонидан зўр қизиқиш билан ўрганилаяпти. Коллективнинг аҳди битта: чорва қишловини тўқ ва иссиқ ўтказиб, беш йилликнинг учинчи йили топшириқларини барвақт уддалашдан иборат.

Ш. МАҲМУДОВ.

БЕШ ЙИЛЛИК ҚУРИЛИШЛАРИДА

ГРЭС ҚАД КЎТАРМОҚДА

Толимаржон ГРЭСи энергоблоки пойдеворига дастлабки кубометр бетон ётқизилди. «Узбекгидроэнергострой» бош пудратчи трести бунёдкорлари беш йилликнинг ишга тушириладиган объектида асосий ишларни бошлаб юбордилар. Қолган уч йил мобайнида улар ўн миллионлаб сўмлик капитал маблағларни ўзлаштиришлари, 800 минг киловатт қувватга эга бўлган ноёб энергоблокни ишга туширишлари лозим.

Бу ерда бетончилар ишга тушишларидан олдин экскаваторчилар, бульдозерчилар, скреперчилар зўр меҳнат қилдилар. Улар 700 минг кубометрдан ортиқ тупроқ қазиб чиқардилар, ерларни текисладилар. Пойдевор ётқизиш учун одатда уч-беш метр чуқурликда ер кавланар эди. Бу гал улар пойдевор чуқурлигини 14 метрга етказдилар. Жуда пишиқ пойдевор ётқизилди, бу ер ости силкинишлари вақтида станция узеллари ва агрегатларининг пишиқ-пухта ишлашига имкон беради.

Блок 53 ой ичида қуриб битказилиши керак. 800 минг киловатт қувватга эга бўлган биринчи блок 1990 йилда энергия ҳосил қила бошлаши учун қурувчилар меҳнат унумдорлигини бир неча баравар оширишлари, графикда белгиланганидек, металл конструкцияларини, қозон ва турбиналар қисмларини узлуксиз ва ўз вақтида олишлари лозим. Бунинг уддасидан чиқса бўладими?

— Биз ҳали бундай мураккаб объектни қурмаган эдик, — дейди «Узбекгидроэнергострой» тресги бошқарувчисининг ўринбосари И. Шигильчева. — Иссиқлик электростанцияси тез-тез ер қимирлаб турадиган зонада барпо этилмоқда. Шунинг учун ҳам бу қурилишнинг ўзига хос хусусияти бор. Сўнгра, аввалги йиллар мобайнида биз етарли даражада маблағ билан, техника билан таъминланмасдан келдик. Ҳозир биринчи блокни жадал ишга тушириш учун техник-иқтисодий тадбирлар зудлик билан ишлаб чиқилмоқда.

Бу ерда кечагина кучга кирган давлат корхонаси тўғрисидаги қонунга катта умид боғламоқдалар. Бу қонун идоралараро тўсиққа барҳам бериши, шартнома бўйича материаллар етказиб бериш графигини бузаётганлар йўлига катта ғов солиши лозим.

«Узбекгидроэнергострой» бўлинмалари бу йил 26,5 миллион сўм маблағ ўзлаштиришлари керак.

(ЎзТАГ).

ЭКОНОМИКА ЯНГИЛИКЛАРИ

РАНГЛИ ТАСВИРДА

Қорақалпоғистоннинг Қораўзак районида яшовчи етти мингга яқин аҳоли январнинг биринчи кунлариданоқ Марказий телевидение программаларини рангли тасвирда томоша қила бошлади. Бу ерда «Москва» йўлдош алоқа станцияси ишга тушди.

Станцияни Ўзбекистон ССР Алоқа министрлигининг Нукусдаги радио узатиш маркази мутахассислари монтаж қилдилар ва созладилар. Энди радиореле линияси қурилади. Унинг ёрдамида Қорақалпоғистон АССРнинг узоқ районларида истиқомат қилаётган меҳнаткашлар Ўзбекистон телевидениеси программаларини бемалол томоша қиладиган бўладилар.

КОМПЛЕКС ОЛИБ БОРИЛАЯПТИ

Андижон уйсозлик комбинати коллективи янги йилнинг биринчи кунидан бошлаб шаҳарнинг жанубий қисмида янги микрорайонни қуришга киришди. Аввал бўлганидек, ҳозир ҳам бинокорлар тўрт ва беш қаватли уйлар қуриш билан бирга мактаблар, магазинлар, маданий-маиший корхоналарни ҳам бунёд этмоқдалар.

Уйсозлик комбинати коллективи ўтган йили яхши ишлади: элликка яқин кўп квартирали уй яхши баҳо билан фойдаланишга топширилди. Декабрь охирида қурувчилар Клара Цеткин номли уй-жой массивини фойдаланишга топширдилар. 90 квартирали ҳамда 40 квартирали уйлар билан бир қаторда мактаб ва болалар боғчаси ҳам қад кўтарди. Қурувчилар янги уй-жой районини ободонлаштиришни ҳам унутмадилар: йўлкаларга асфальт ётқизилди, болалар учун ўйин майдончалари жиҳозланди.

(ЎзТАГ).

Аҳмаджон Раҳмонов — Фарғона область Киров районидаги «Партия XX съезди» совхозининг тажрибали механизатори. У юбилей мавсумида зангори кема бункеридан 120 тонна оқ олтин бўшатди. Айни пайтда ҳайдов тракторини моҳирона бошқариб, ҳар куни 8—10 гектар майдонни сифатли шудгорламоқда. Бу муҳим агротехник тадбир хўжаликда ҳадемай ниҳоясига етказилади.

СУРАТДА: механизатор Аҳмаджон Раҳмонов.

Ш. АЛИМОВ фотоси. (ЎзТАГ).

ХОРАЗМДАН ХАТЛАР: МЕҲНАТ РЕСУРСЛАРИДАН ҚАНДАЙ ФОЙДАЛАНИЛАЯПТИ?

ИЗЛАГАН ИМКОН ТОПАР

Совет энциклопедик луғатида қуйидагилар қайд этилган: «Хоразм области. Майдони 4,5 минг квадрат-километр, аҳолиси 744 минг киши (1979 йилдаги маълумотга кўра), унинг 20 проценти шаҳарларда яшайди. Амударёнинг қуйи оқими қисмида жойлашган. Пахта тозалаш, озиқ-овқат саноати корхоналари, гилам тўқиш, тикувчилик фабрикалари мавжуд. Асосий қишлоқ хўжалиги тармоқлари: пахтачилик (экиш майдонларининг учдан икки қисмида), шоличилик, узумчилик, боғдорчилик, полизчилик, қорамолчилик, қоракўлчилик, пиллачилик. Ленин ордени (1963 йил) ва Меҳнат Қизил Байроқ ордени билан мукофотланган».

Ушбу маълумотлар қайд этилгандан кейин ўтган саккиз йилда Хоразм области аҳолиси 203,9 минг кишига кўпайди. Унинг табиий ўсиши шундай юқори суръатларда давом этмоқда. Меҳнатга лаёқатли кишиларнинг барчасини иш билан таъминлаш учун нима қилиш керак! Область партия, совет, хўжалик органлари ана шу ғоят муҳим ҳаётий масала ҳақида бош қотирмоқдалар.

1. МАҲАЛЛИЙ САНОАТ МУАММОЛАРИ

Хоразм областида мавжуд меҳнат ресурсларидан фойдаланишда рўй берган ўткир вазиятни кўз олдингизга келтириш учун қуйидаги рақамларни таҳлил этиб кўрайлик. 1986 йили ўрта мактабни тугатган 14,5 минг йигит-қизнинг атиги 57 проценти саноат корхоналари, колхозлар, совхозлар ва бошқа ташкилотларга ишга жойлашди. Қолган қисми эса асосан уйдаги шахсий ёрдамчи хўжалик юмушлари билан машғул бўлмоқда. 1986 йилнинг охирида меҳнатга лаёқатли кишиларнинг халқ хўжалигига жалб этилмаган қисми 20,1 процентни ташкил этди.

Уларнинг анчагинасини областдаги мавжуд корхоналарга хизматга жалб этиш имконияти бор. Бунинг учун икки-уч сменали иш режимини изчил ва қатъий жорий этиш зарур. Афсуски, Хоразмда ана шу резервдан яхши фойдаланилмаяпти. Областдаги 53 саноат корхонасининг 12 тасида иш фақат бир сменада бўлиб, 19 тасида эса дастгоҳлардан фойдаланиш коэффициенти 1,04—1,35 ни ташкил этади. Атиги 16 завод ва фабрикадагина ускуналар ва механизмлар 2,5—3 смена ишлатилаяпти. Бу кўрсаткичлар мутлақо қаноатланарли эмас. 1986 йили сменалилик коэффициентини ошириш ҳисобига қўшимча равишда ишчи кучларини жалб этиш юзасидан белгиланган топшириқ бор-йўғи 62 процент бажарилганлиги ҳам шундан далолат беради. Ваҳоланки мутахассисларнинг ҳисоб-китобларига кўра областдаги мавжуд саноат корхоналарининг сменалилик коэффициентини жуда бўлмаганда 2—2,2 га етказиш қўшимча равишда тўрт минг кишини ишга қабул қилиш имконини беради.

Ишлаб чиқариш қувватларини лойиҳадаги даражага етказиш, асосий фондлар самарадорлигини тобора ошириб бориш меҳнат ресурсларини ишга жалб этишнинг энг муҳим резервларидан бири. Афсуски, шу имкониятдан яхши фойдаланилмаяпти. Масалан, Қўшкўпир силикат ғишт заводида бу кўрсаткич 38,8, Урганч ремонт заводи, мебель фабрикаси ва бошқа корхоналарда 66—75 процентни ташкил этмоқда. Область саноати тўла қувват билан ишлатилса, ҳозиргига қўшимча равишда икки минг кишини завод ва фабрикаларга жалб этиш мумкин бўлур эди.

Мавжуд меҳнат ресурсларидан фойдаланишни яхшилаш борасида область маҳаллий саноат бошқармаси кўп иш қилиши мумкин ва айнан шунга даъват этилган. Лекин ҳозир унинг фаолияти талабга жавоб бермаяпти. Хоразм қадим-қадимдан ўз ҳунармандчилиги, бой анъаналари билан донг таратган. Бу воҳада илгари гиламдўзлик, кулолчилик ва бошқа соҳалар кенг ривожланган. Нима учун уларни янада тараққий эттириш мумкин эмас? — деган ҳақли савол туғилади. Ҳозирги пайтда область маҳаллий саноат бошқармасига қарашли олти корхонада 1.650 киши ишлаяпти. Уларнинг кучи билан йилига 14 миллион 300 минг сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилмоқда. Бу кўрсаткични анча кўпайтириш мумкин-ку, ахир?

— Тўғри, — дейди биз билан суҳбатда бошқарма бошлиғи Қадам Нуруллаев. — Кўп имкониятлар сафарбар этилмаяпти. Мен бу вазифада яқиндан бери ишлаяпман. Корхоналардаги шарт-шароит, меҳнатнинг ташкил этилиши билан танишганимда ажабланиб қолдим: ускуналар, машина-механизмлар эскирган, йиллар давомида бир-икки хил маҳсулот ишлаб чиқарилаверган. Уни харидор талаб қилаяптими, йўқми? Масаланинг бу томони ҳеч кимни ташвишга солмаган. Эндиликда бундай ишлаб бўлмаслигини ҳаммамиз ҳис этиб турибмиз. Корхоналаримиз фаолиятини тубдан яхшилаш юзасидан аниқ-равшан тадбирлар белгиладик. Маҳсулотлар турини янгилаш, мавжуд ишлаб чиқариш қувватларини реконструкция қилиш ва янгиларини бунёд этиш, эскирган ускуналарни алмаштириш комплекс планнинг асосини ташкил этади. Уларнинг айримларини рўёбга чиқаришга киришилди. Жумладан Хивадаги халқ бадиий ҳунармандчилиги бирлашмасида Хоразм маҳаллий пойафзали, дўппи ва белбоғ тайёрлаш ўзлаштирилмоқда. Буюртмачиларнинг хоҳишига қараб кишилар, Хива миноралари ва бошқа маданият ёдгорликларининг суратини гиламларга тушириб беришни йўлга қўямиз.

Кўп йиллардан буён қурилиши чўзилиб келаётган корхоналардаги аҳволни ўнглаш юзасидан ҳам тадбирлар кўрилаяпти. Урганч бадиий галантерея фабрикасини барпо этиш жадаллаштириб юборилди. Кўп ўтмай у фойдаланишга топширилади. Хивадаги бирлашмада чинни идишлар билан бир қаторда совғабоп буюмлар тайёрлаш планлаштирилмоқда. Гурландаги мавжуд меҳнат ресурсларидан самарали фойдаланиш мақсадида йилига 20 минг тонна оҳак тайёрлайдиган цех, 5 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарадиган тикув фабрикасини бунёд этиш кўзда тутилаяпти. Ҳозирги талаб-эҳтиёж ҳисобга олиниб, айрим корхоналар болалар ва катта ёшдагилар учун мўлжалланган трикотаж кийимлар тайёрлашга ўтказилади.

Белгиланган тадбирлар ёмон эмас. Лекин ҳозирги ҳақиқий аҳвол қандай? Область маҳаллий саноат бошқармасига қарашли корхоналарда йилига маҳсулот турларининг фақат 25—30 проценти янгиланаяпти. Бу кўрсаткич икки баравар ортиқ бўлиши талаб этилади. Маҳсулотлар сифати ҳам харидорлар дидига мос тушмаяпти. Ишчиларнинг малака ва маҳорати пастлиги билан бирга маҳаллий саноатга эски ускуналар ажратилаётганлиги, хом ашё ва бошқа ресурслар ўз вақтида етказиб берилмаётганлиги бунга сабаб бўлаяпти. Таъминотдаги баъзи номувофиқликлар ҳайратни янада оширади. Масалан, областдаги гилам ва палос ишлаб чиқарувчи фабрикалар наряд бўйича Москва области ҳамда Витебскдан калаванинг чиқиндиларини олишади. Республика Енгил саноат министрлигига қарашли Хива гилам комбинати планлаштирилганига кўра маҳаллий саноатчиларга йилига 30 тонна шундай хом ашё етказиб бериши керак. Бу план сурункасига бажарилмай келаяпти.

Меҳнатга лаёқатли аҳолини ишга жалб этишнинг қулай усули ҳисобланган касаначиликни ривожлантиришга ҳам Хоразм областида яхши эътибор берилмаяпти. Ваҳоланки, айниқса хотин-қизларнинг уй меҳнатини ташкил этиш катта самара беради. Областдаги фақат уй юмушлари ва шахсий ёрдамчи хўжалик ишлари билан машғул бўлаётганларнинг 94 проценти аёллардир. Уларнинг сони 75 мингдан зиёд. Ҳозирча атиги 1.209 нафар уй бекаси, пенсионер ва инвалид касаначилик меҳнатига жалб этилган. Буларнинг 721 нафаригина маҳаллий саноат корхоналарига бириктилган. 1987 йилда улар 2,3 миллион сўмликдан зиёд маҳсулот тайёрлашди.

— Уй меҳнати билан қамраб олинганлар сонини ошириш мумкинми? — деб сўраймиз Қадам Нуруллаевдан.

— Нафақат мумкин, балки бу соҳани ривожлантиришимиз шарт. Лекин... Хоҳишинтилишлар кўпинча имкониятга мос тушмаяпти. Масалан, гилам ва палос тайёрловчи касаначиларнинг атиги 92 нафарини дастгоҳлар билан таъминлай олганмиз. Устига-устак улар тез-тез бузилиб туради. Бу эса бекор қолишларга сабаб бўлади. Ёки бошқа муаммони олиб кўрайлик: касаначиларга хом ашё етказиб беришимиз ва тайёр маҳсулотларни уларнинг уйларидан олиб кетишимиз керак. Бу юмушлар учун тўққизта автомашина ажратилган. Улар билан ҳаммага ўз вақтида хизмат кўрсатишга улгуриб бўлмайди.

Областда хотин-қизларни ижтимоий меҳнатга янада кенг жалб этишга аҳолига хизмат кўрсатиш ва мактабгача тарбия муассасалари билан таъминланиш даражасининг пастлиги ҳам тўсқинлик қилмоқда. Хоразмда болаларнинг боғча-яслиларга жалб этилганлиги атиги 25,7 процентга тўғри келади. Бу кўрсаткич Хазорасп, Янгибозор, Хива, Хонқа районларида янада кам — 10-23 процент атрофида. Вазият шундай бўлгани ҳолда областда 1986 йили бор-йўғи 2.570 ўринли болалар муассасалари фойдаланишга топширилди.

Областда кооперативлар тузишга ҳам эътибор берилмаяпти. Ҳозирги пайтда ўз сафларига 159 кишини жалб этган 14 кооператив ишлаб турибди, холос. Ваҳоланки, халқ депутатлари область Совети ижроия комитети 60 кооператив ташкил этиш топшириғини белгилаган. Бу борада Янгибозор, Қўшкўпир, Шовот, Янгиариқ районларида олиб борилаётган ишлар талабга мутлақо жавоб бермаяпти.

Кўриниб турибдики, меҳнатга лаёқатли кишиларни ижтимоий ишлаб чиқаришга тобора кўпроқ жалб этишнинг анчагина имкониятлари мавжуд. Афсуски, улардан маҳаллий саноатда, қурилиш, автотранспорт, савдо ва бошқа тармоқларда жуда қониқарсиз фойдаланилмоқда. Бундай ноҳуш аҳвол билан бундан кейин муросасозлик қилиб бўлмайди.

Н. КОПЕЙКИС,
«Қишлоқ ҳақиқати»нинг махсус мухбири.

СССР БАНК СИСТЕМАСИДА ЯНГИЛИК

СССР банк системасини қайта қуриш — маблағ ва насияларни муҳим воситаларга айлантиришни ўз олдига мақсад қилиб қўяди. Токи бу воситалар ёрдамида экономикадаги аҳволга, товар-пул муносабатларининг социалистик хўжаликни планли бошқариш механизми билан узвий қўшилувини таъминлайдиган қуролга самарали таъсир ўтказиш мумкин бўлсин. СССР банк системасидаги бу имкониятлардан шу пайтгача ё мутлақо фойдаланилмаган ё ўта қониқарсиз фойдаланилган.

Кейинги пайтларгача мамлакат ички банк операцияларини аслида иккита банк — Давлат (СССР Госбанки) ва капитал маблағлар таъминотига ихтисослашган (СССР Стройбанки) Бутуниттифоқ банки амалга оширарди. Экспорт-импорт ҳисоблари билан ташқи савдо банки (СССР Внешторгбанки) шуғулланарди.

СССР Давлат банки (1921 йили асос солинган) ислоҳ қилингунга қадар ягона насия, тўлов, эмиссион ва кассавий марказ ҳисобланарди. Унинг 4,5 минг филиали ва бўлимлари, аҳоли ўзининг пул жамғармаларини сақлайдиган 80 минг омонат кассаси бор эди. Банк мамлакатнинг бутун халқ хўжалигига (қурилиш ташкилотларидан ташқари) қисқа муддатга қарз берарди, давлат ва коллектив деҳқончилик хўжаликлари (совхоз ва колхоз), матлубот кооперацияларини пул билан таъминларди, узоқ муддатга қарз берарди, шунингдек мамлакатдаги барча ҳисоб-китоб ишларини амалга оширарди. Бундан ташқари пул муомаласини тартибга солиш, СССР валюта ресурсларини жамғариш ва фойдаланиш вазифаси ҳам шу банк зиммасига юкланган эди. Қурилишлар СССР Қурилиш банки орқали, шу билан бирга асосан экономиканинг давлат секторида маблағ билан таъминланарди.

Қайта қуришга қадар СССР банк системаси, умуман олганда, ана шундай эди. Агар у ишлаб чиқариш самарадорлиги ва сифати учун хизмат қилганида, илмий-техника тараққиёти ва ресурслардан оқилона фойдаланишни рағбатлантирганида аслича, яъни ўзгармай қолаверади. Афсуски, у бундай хусусиятга эга эмасди. Чунончи, насия масаласини олиб кўрайлик. У экономикани маъмурий-директив усулда бошқариш даврида ўзининг асосий хусусияти — қайтариб бериладиган ва тўланадиган хусусиятини йўқотди ва ўша қайтариб берилмайдиган, тўланмайдиган бюджетдан маблағ ажратиш турига айланди. Бундай маблағ ажратиш совет экономикасида самарали хўжалик юритишга ижобий таъсир ўтказиши мумкин эмаслиги тушунарли. Бунинг устига у меҳнат коллективларида давлат пул ресурсларига нисбатан таъмагирларча муносабат туғдирди, ҳатто бундай кайфиятни авж олдирди.

СССРнинг аввалги банк системасидаги камчиликларга оид яна кўплаб мисоллар келтириш мумкин, аммо бизнинг мақсадимиз ислоҳ қилиш жараёнида унинг ана шу камчиликларни қандай қилиб тугатаётганлигини кўрсатиб беришдир. Аввало, мамлакатда банк ишларини структура жиҳатидан қайта қуришга қарор қилинди.

Энди аввалги учта ўрнига олтита банк ишлайди. Булар — СССР Давлат банки, Ташқи иқтисодий фаолият банки, ҳозирги қурилиш банки базасида Саноат-қурилиш банки ташкил этилмоқда, сўнгра Агросаноат банки, Уй-жой-коммунал хўжалиги ва социал тараққиёт банки ва пировардида Аҳолининг меҳнат жамғармалари ва насия банки.

Давлат банкидан ташқари ҳамма банкларнинг қайси соҳаларга тааллуқли эканлиги (ҳатто номларидан ҳам) яққол кўриниб турипти. Давлат банки зиммасига бошқа ишларидан ташқари мамлакат банк фаолиятининг бош координатори вазифаси юклатилади.

Структуравий қайта қуриш бир қатор янги қоидалар билан тўлдирилган. Бу қоидаларга кўра банклар совет экономикасини интенсивлаш, уни тўла хўжалик ҳисобига ва ўзини маблағ билан таъминлашга ўтказиш,

ҚАЙТА ҚУРИШ АМАЛДА

илмий-техника тараққиётининг сўнгги ютуқларини кенг кўламда жорий этишнинг актив иштирокчиларига айланадилар. Чунончи, уларга энг йирик лойиҳалар (улар амалга оширилмасдан аввал, албатта) бўйича давлат экспертизаси ўтказишни министрликлар ва идоралардан талаб қилиш ҳамда унинг натижаларига қараб маблағ ажратиш ёки ажратмаслик, зарар келтириб ишлаётган корхона ва ташкилотларни тўлаш қобилиятига эга эмас, деб эълон қилиш ёки уларни насия беришнинг алоҳида режимига ўтказиб қўйиш ҳуқуқи берилган. Ниҳоят, банклар тадқиқот қилишдан бошлаб, маҳсулотни серияли ишлаб чиқаришгача бўлган тўла цикл илмий ечимлар учун узоқ муддатли қарз бериш ҳуқуқига эга бўлдилар.

Биринчи бўлиб Саноат-қурилиш банки ўз ишини қайта қурди ва айтиш мумкинки, бўлажак мижозлари учун ўз эшикларини очди. Бу банк (қурилишдан ташқари) саноатга маблағ ажратишни ва ҳисоб-китобни ўз зиммасига олди.

— Бу сўзсиз, пул операциялари ҳажми ва кўламини кенгайтиради, улар бир неча баравар ўсади, — дейди собиқ Қурилиш банки правлениеси раиси, ҳозир эса янги банк раҳбари Михаил Зотов. — Бизнинг тахминий ҳисобларимизга кўра насияга бериладиган пул миқдори тўрт баравар кўпаяди. Кенг кўламда такрор ишлаб чиқариш билан шуғулланаётган корхоналар учун бундан буён барча қарз олиш-тўлаш операцияларининг бир ерда мужассамланиши ҳам жуда муҳимдир.

Шу кунгача маблағ плани бюджетдан чиқадиган маблағлар ва корхоналарнинг пулларидан иборат бўларди (1985 йилги маълумотлар бўйича 46—47 ва 51 процент). Банкнинг ўз кредити эса 2—3 процентни ташкил этарди. Ўйлаймизки, яқин вақт ичида бу нисбат ўзгаради. Ўзгарганда ҳам — кредит фойдасига бўлади. Ҳамма соҳаларда мамлакат хўжалигини ўзини маблағ билан таъминлашга ўтказиш амалга оша бошлаганлиги бу фикрга асос бўла олади. Бу шундай усулки, корхона, хўжалик ва ташкилотлар ўз тараққиётлари учун ўзлари маблағ ишлаб топадилар. Табиийки, маблағ сарфлашнинг бундай тартибида улар банк кредитисиз иш битиролмайдилар.

1987 йилнинг августидан бошлаб Аҳолининг меҳнат жамғармалари ва насия банки ҳам иш бошлади. Мамлакат омонат кассалари унинг базавий асоси ҳисобланади. Бу кассаларда ҳозир аҳолининг 253 миллиард сўм жамғармаси сақланмоқда. Бу жамғармалар ўтган йилнинг ўзида фақат процент ҳисобидан 5,5 миллиард сўм кўпайди.

Янги банк хусусий шахсларга асосий қарз берувчига айланмоқда. Агар хусусий ва кооператив эгаликка рухсат берадиган ва уни кенгайтирадиган якка тартибдаги меҳнат фаолияти тўғрисидаги Қонуннинг шу йил май ойидан бошлаб кучга кирганлигини ҳисобга олсак, бу айни муддаодир. Умуман олганда эса, банк правлениеси раиси Александр Бурковнинг журналистлар билан суҳбатда таъкидлашига қараганда бизнинг асосий мақсадимиз — пул билан боғлиқ ишларда ҳар бир оиланинг ишончли шериги ва ёрдамчиси бўлишдир.

Бу муассаса СССРнинг молиявий ҳаётига қандай янгилик олиб киради? Энг аввало, банк хусусий шахсларга қарз бериш ва уни расмийлаштириш ишларини жўнлаштиради ва табиийки, тезлаштиради. Илгари бу ишларга фақатгина кўп вақт эмас, балки талайгина расмий қоғозлар ҳам сарфланарди. Бунинг устига пул қарз олувчи ишлаб турган корхона ва ташкилот орқали бериларди.

Омонат банки ташкил этилиши билан бу мураккабликлар ва ноқулайликларнинг ҳаммаси йўқолди. Чунки мамлакатдаги ҳар бир киши, у қаерда яшаши ва ишлашидан қатъий назар, жойлардаги филиаллар ва бўлимлар орқали исталган пайтда банк билан бевосита боғлана олади. Бу ерда кооператив квартира, шахсий уй ёки дала ҳовли қуриш учун қарз беришдан ташқари, буюмлар сотиб олишлари учун маълум муддатга пулдан ёрдам берилади. Дарвоқе, шуни ҳам алоҳида таъкидлаш кераккки, бизда қарз тўлов дунёда энг кам — йилига 0,5—2 процентга тенг. Бу ишда банк савдонинг бир қисм мижозларини ўзига олмоқчи.

Қарз бериш билан бирга банк мижозларнинг топшириқлари туфайли тинимсиз давом этиб турадиган тўловлар билан боғлиқ барча юмушларни ўз зиммасига олади. Банк счетида сақланаётган маблағлардан фойдаланиш қулай бўлсин учун чек дафтарчалари жорий этилади. Ғарбда кенг тарқалган бу усул бизнинг мамлакатимиз учун янгиликдир. Бу янгиликдан Россия Федерацияси территориясида яшовчи аҳоли биринчи бўлиб фойдаланади. Банк билан ўзаро алоқанинг янги формаси яхши изга тушгач, чек дафтарчалари бутун мамлакат бўйлаб жорий этилади. Афтидан, бу бир йилдан сўнг амалга ошади.

(АПН)

ХАЛҚАРО ҲАЁТ
ВОҚЕАЛАР, ФАКТЛАР, ЯНГИЛИКЛАР

ШАРТНОМАНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАМОҚДА

ВАШИНГТОН. Ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тугатиш тўғрисида СССР билан АҚШ ўртасида имзоланган шартнома қурол-яроғларни чеклашнигина эмас, тугатишни ҳам кўзда тутувчи дастлабки битимдир. Бу шартнома қурол-яроғлар устидан назорат ўрнатиш сари қўйилган муҳим қадамдир, деди демократлардан конгресс аъзоси Ли Гамилтон. «Форин афферс ньюслеттер» бюллетенида у Совет—Америка битими икки мамлакат ўртасидаги муносабатларни яхшилаш учун туртки бўлди, деб таъкидлади. «Шартнома халқаро барқарорликни мустаҳкамлаш учун негиз яратиб, қурол-яроғлар устидан назорат ўрнатиш тўғрисидаги янги битимлар учун имконият берди. Бу эса унинг асосий моҳиятидир».

Конгресс аъзосига АҚШ сенати шартномани ратификация қиладими, деган савол берилди. У мазкур саволга ижобий жавоб қайтарди. Битимни қўллаб-қувватлаётган Америка халқининг фикрига қулоқ солиниши керак, деб таъкидлади Гамилтон. Бундан ташқари, сенат шартномани маъқуллашдан бош тортиши Европа мамлакатларининг АҚШга бўлган ишончига путур етказади.

Соғлом фикр ва соф иқтисодий қарашлар шундан далолат бермоқдаки, Европадаги кескинликни оддий қурол-яроғларни модернизация қилиш ҳисобига эмас, балки уларни қисқартириш ва қурол-яроғлар устидан назорат ўрнатиш эвазига юмшатиш осонроқдир, деб ҳисоблайди конгресс аъзоси.

ЛЮКСЕМБУРГ. «КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев билан АҚШ президенти Р. Рейган Вашингтонда олий даражадаги учрашув чоғида ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тугатиш тўғрисида имзолаган Совет — Америка шартномаси ўтган 1987 йилнинг шубҳасиз энг катта воқеаси бўлди», — деди Люксембург Коммунистик партияси раиси Рене Урбани. У «Репюбликэн лоррэн» газетаси мухбири билан суҳбатда бундай деди: «Инсоният тарихидаги бу ноёб воқеа бизга 1988 йилни ана шу шартномадан сўнг қуролсизланиш, Европадаги барча халқлар ўртасида тинчлик ва дўстлик муносабатларини ривожлантириш соҳасида бошқа тадбирлар ҳам кўрилади, деган умид билан бошлаш имконини беради».

РИМ. Ўртача ва камроқ олислик ракеталарини тугатиш тўғрисидаги Совет—Америка шартномасини ҳақли равишда тарихий ҳужжат, деб аташ мумкин. Тарихда илк маротаба СССР билан АҚШ ўз ядро қуролларининг бир қисмини йўқ қилиб юборишни кўзда тутувчи битимни имзоладилар. Италия Социалистлар партияси Марказий Комитети халқаро бўлимининг мудири Маргерита Бонивер ТАСС мухбири билан суҳбатда шуни айтди. Италия социалистларининг фикрича, деди у, СССР билан АҚШ ўртасида қарор топган ажойиб ишонч иқлими туфайли шунга эришилди. Битимнинг имзоланиши бутун дунёда миллионлаб кишиларга астойдил умид бахш этди. Улар мазкур воқеани янада мустаҳкам тинчлик сари йўлда қўйилган дастлабки энг муҳим қадам, деб табрикламоқдалар. **(ТАСС).**

УРУШГА ҚАРШИ НАМОЙИШ

ТОКИО, ТАСС мухбири Николай Геронин хабар беради: «Йўқолсин ядро қуроли», «Япониядаги Америка ҳарбий объектлари тугатилсин!» деган сўзлар ёзилган транспарантларни кўтариб ўтган микроавтобуслар ва енгил автомашиналар колоннаси АҚШ денгиз пиёда аскарларининг Окинавадаги Гинован шаҳри районидаги Футэма авиабазаси территориясини қуршаб олди. Якшанба куни Япония — Америка «хавфсизлик шартномаси» бекор қилинишини талаб этувчи сўзлар ёзилган шиорлар остида урушга қарши ана шундай намойиш ўтказилди. Япония — Америка «хавфсизлик шартномаси» Японияни Пентагоннинг ядровий стратегиясига боғлиқ қилиб қўйди.

У ерда бўлиб ўтган митингда сўзга чиққан Окинавада урушга қарши ҳаракат активисти Масао Мияги Футэма авиабазасида ядро қуроли билан шуғуланувчи мутахассис бўлган 86 нафар ҳарбий хизматчи борлигини айтди. Ана шу базада ядро қуроли таший оладиган вертолётлар ва бошқа учиш аппаратларининг учиш ва қўнишини пишиқтиришга оид машқлар ўтказилмоқда. М. Мияги маҳаллий жамоатчиликни АҚШ қуролли кучларининг Япония оролларидаги базаларини тугатиш учун курашни авж олдиришга даъват этди.

Гинованда бўлиб ўтган тинчлик тарафдорлари намойишининг қатнашчилари «Ядро бўлинмалари Япония диёридан йўқотилсин!» деган сўзларни баралла такрорладилар. Улар Япониянинг ядро қуролига эга бўлиш, уни ишлаб чиқариш ва мамлакатга олиб киришдан воз кечишни кўзда тутувчи «Ядросиз принциплари»га риоя этишини талаб қилдилар.

Япониядаги барча маҳаллий ўз-ўзини бошқарув органларининг 36 проценти — 1196 та маъмурий бирлик ядро қуролига қарши, тинчлик учун декларация қабул қилди, деб хабар беради бугун «Акахата» газетаси. Булар тўққизта префектура, 421 та шаҳар ва район, 776 та посёлка ва қишлоқдир. Уларнинг префектура ва муниципиал мажлислари расмий равишда ядросиз сиёсатни, планетада тинчлик ҳимоя қилинишини ёқлаб чиқдилар. Маҳаллий ҳокимиятнинг ана шу органларига қарашли территорияларда мамлакат аҳолисининг 58 проценти истиқомат қилмоқда.

ҲУКМ БЕКОР ҚИЛИНИШИНИ ТАЛАБ ЭТМОҚДАЛАР

БОНН, (ТАСС). Баден-Вюртемберг ўлкаси интизом суди йигирма кун қамоқ жазосига ҳукм қилган Л. Ользен эндигина бошланган 1988 йилда ГФР судининг дастлабки қурбони бўлди. Қуйи Саксония ўлкасидаги Ольденбург шаҳрида истиқомат қилувчи 65 яшар аёл — Л. Ользеннинг бутун айби ўтган йил ноябрида Мутлангендаги «Першинг-2» ядро ракеталари жойлаштирилган АҚШ ҳарбий базасига олиб борадиган ер ости йўлини тинч қамал қилишда иштирок этганидадир.

Ҳакамларнинг фикрича, Л. Ользен «жамоат тартибини бузган». У намойишнинг бошқа қатнашчилари билан бирга базадан ҳарбий соқчиларнинг чиқиб кетишига тўсқинлик қилишга уриниб, шу тариқа «Америка ҳарбий хизматчиларининг ўз хизмат бурчини бажаришларига халақит берган». Суднинг ҳисоблашича, Л. Ользен «бошқа гражданларни норозилик намойишида қатнашишга даъват этганлиги» факти унинг «энг хавфли» жиноятидир.

Ўлка судининг ғайриқонуний қарори Федератив республика демократик жамоатчилигининг кескин норозилигини келтириб чиқарди. «АҚШ ядро ракеталарига қарши» мутланген гражданлар ташаббуси правлениеси Бонн расмий доираларидан Л. Ользенга нисбатан адолатсиз ҳукм бекор қилинишини, урушга қарши тинч намойишлар қатнашчилари таъқиб этилиши тўхтатилишини талаб қилди.

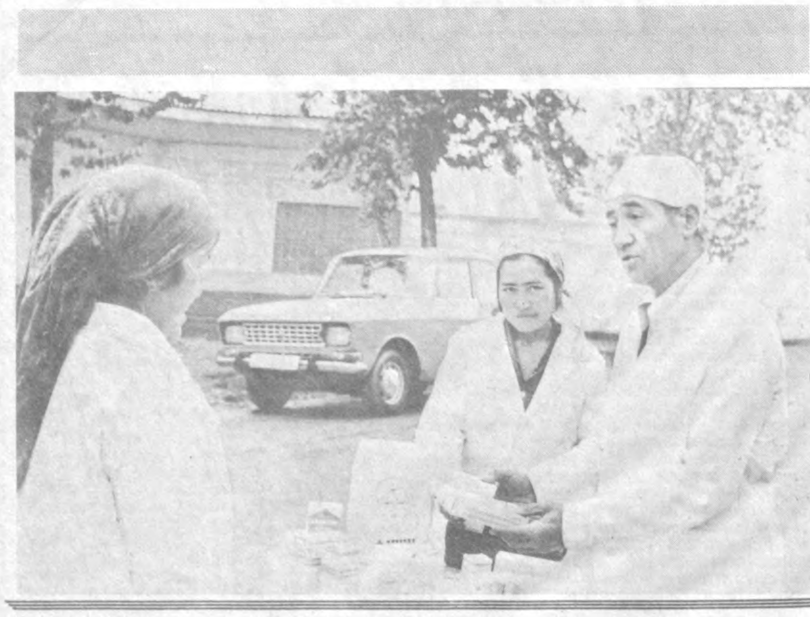

«Эл соғлиғи — юрт бойлиги» шиорига амал қилган Андижон шаҳридаги 62-дорихона коллективи аҳолига хизмат кўрсатишни тобора яхшиламоқда. Шу кунларда сиз чорвачилик фермалари ва дала шийпонларида қизил салб акси туширилган автомашинани тез-тез кўришингиз мумкин.

СУРАТДА: 62-дорихона бошқарувчиси Озод Назаров Олтинкўл районидаги «Коммунизм» колхози фермаси ходимлари ҳузурида.

Р. АШУРОВ фотоси.
(ЎзТАГ).

КАРНАВАЛДА ҚОРБОБО

Андижонда бўлиб ўтган байрам карнавалининг қатнашчилари — Қорбобо билан Қорқиз шаҳар кўчаларидан чиройли фаэтонда ўтдилар. Улар 1-шаҳар маданият уйи ёнидаги майдонда тўхтадилар. Бу майдон эртаклардагидек безатилган: афсонавий қаҳрамонлар рақсга тушишар, қор маликаси ёнида раққосалар виқор билан сайр қилишар, жарчи Петрушка эса жарангдор овоз билан «ажойиботлар мамлакати»га ҳаммани таклиф этарди. Болаликдан таниш бўлган эртаклардаги воқеалар жонлангандек бўлади. Бу ерга келган ҳар бир киши байрамнинг оддий кузатувчиси эмас, қатнашчиси бўлиб қолиб, қўшиқ айтар, рақсга тушар, шеър, масаллар ўқир, фокуслар кўрсатарди... Энг фаол қатнашчиларга Қорбобо совғалар улашарди. Эртак ва мультфильмлардаги севикли қаҳрамонларни саҳнага тўплаган театрлаштирилган томоша ҳам жуда ажойиб бўлди.

Бу байрамни маданият уйи, шаҳар комсомол комитетининг ходимлари, механика заводи, вагон депоси, Андижон-1 станцияси, 44-ўрта мактабнинг меҳнат коллективлари биргаликда уюштирдилар. (ЎзТАГ).

Юрий ДМИТРИЕВ.

КАТТА ЁШДАГИЛАР ВА БОЛАЛАР УЧУН

ТАБИАТ ТОПИШМОҚЛАРИ

Кузатувларингизни ва шу асвода пайдо бўлган саволларингизни дафтарга ёзиб қўйинг. Бу масала бўйича қўшимча адабиётлардан ҳам фойдаланинг.

Болалар билан суҳбатни ҳашаротлар ҳақида ҳикоя қилишдан бошлаймиз. Бу бежиз эмас, чунки улар ҳамма ерда бор, кўриш учун узоққа бориш, катта бўлмаса ҳам лекин кашфиёт учун узоқ сафар-саёҳатга жўнаш шарт эмас. Ҳашаротлар — энг кўпсонли жонзотлар гуруҳига киради. Ҳозир уларнинг турлари қолган барча ҳайвонларнинг турлари билан қўшиб ҳисоблагандан ҳам кўпроқ. Улар ўзига хос турли шаклга ҳамда кўп сонли мураккаб мосламаларга эга бўлишади. Кўпгина гулли ўсимликлар ҳашаротлар томонидан чангланса, кўплаб балиқлар, қушлар ва ҳайвонлар эса ҳашаротлар билан овқатланишади. Кўпинча биз хонқизи қизил рангдалиги ва бу «таниш бўлган бегона»ни кафтимизда бироз олиб турсак, қандайдир суюқлик чиқаришига эътибор қилмаймиз, бу ҳақда ҳатто ўйлаб кўрмаймиз. Кўпинча болаларнинг қўли уни тутиб олиш учун узатилади, оёқлари эса ачинмай «қўрқинчли қўнғизни» босиб ўлдиришга шайланади. Бунга йўл қўйманг. Барча жонли нарсалар—ҳашаротми ёки кўклам гулими, барибир, болалар учун улар дахлсиз бўлмоғи лозим!

ҲАЙРАТОМУЗ ЖОНЗОТ

Азонда Боцман билан сайрга чиқдик.

Қарасак, Ромашкалар аллақачон эшик ёнида бизни кутишаётган экан.

— Сизлар билан борсак майлими? — умид билан сўрашди улар.

— Қалай, Боцман, уларни бирга оламизми? — Боцман менга қараб думини ликиллатди. — Хўп, демак, оламиз... Биз қишлоқдан ташқарига чиқдик. Боцман олдинга кетиб қолади. Кутиб туради ва яна олдинга югуради — бирга югуришимизни истайди. Аммо мен югуришни хоҳламайман — атроф шундай гўзалки! Янги, ям-яшил, ширадор барглар қуёшда чақнаб турарди. Ҳамма ёқни гулнинг майин ҳиди тутиб кетган, қушларнинг сайраши кишига ҳузур бағишлайди.

Рома билан Маша югуришар, кулишар, гўзал баҳор тонгидан қувонишарди.

— Ромашкалар! — дедим уларни олдимга чақириб. — Энди шўхликни бас қилинглар, акс ҳолда ҳамма жонзотни қўрқитиб юборасизлар.

— Қанақа жонзот?! — Тушунишмаётгани кўзларидан кўриниб турарди.

— Эй, сизларни қаранг-у! Ўрмонга нима учун келганимизни ҳам эсингиздан чиқариб қўйдингизми? — Болалар жим бўлиб қолишди.

«Ўрмонда ўзини тутишга ўрганиш осон эмас. Ҳеч қиси йўқ, ўрганиб олишади», — ўйладим ўзимча.

— Майли, хафа бўлманглар. Ҳаммаси олдинда. Ҳу анави тўнкани кўраяпсизми? Ўшанинг олдига югуринг.

Рома тўнканинг олдига биринчи бўлиб югуриб борди ва унинг устига чиқиб бақирди.

— Мен биринчи, шарт қўйиш мендан.

Маша энди хафа бўлмоқчи эди, тўсатдан бир оёқда сакраб ҳатто хурсандчилигидан кулиб юборди:

— Мен ҳам биринчи! Тезроқ қаранглар, бўлмаса қочиб кетади! Шошилишини қаранг. Бирам чиройлики! Елкаси ям-яшил...

— Оддий қўнғиз-да, нима бўпти... — Аммо Рома гапини тугатмасдан қўнғиз учиб кетди, у бамисоли эритилган металл бўлагига ўхшарди.

— Вой, бу нима?—ҳайратланганича сўради Маша.

— Бу тиллақўнғиз. Шунақа ҳашарот. У бутунлай оддий эмас... Ўтирганда елкаси металл қуйилмасига ўхшаган кўм-кўк, остидан эса у қизил мис рангда товланади. Шунинг учун ҳам тиллақўнғиз деб номлашган. Оддий қўнғиз эмас, тиллақўнғиз, чунки у учаётган пайтда қуёш нурида ялтирайди.

— Қаранг-а, қандай тезкор! Бир дамдаёқ йўқ бўлди-қолди!

— Унда шунақа хусусият бор. Бошқа қўнғизларга ўхшаб қаттиқ қанотини кўтариши шарт эмас.

— Қаттиқ қанот?

— Кўпгина қўнғизларда икки жуфт қанот бор. Пасткиси нозиги ва юқоридагиси — қаттиғи. Шунинг учун у қаттиқ қанот дейилади. Қўнғизнинг қаттиқ қанотлари ёнида махсус чуқурчалар бўлиб, қанотларини ўша ерга жойлайди.

— Эсиз, кўришга улгурмадик, — дейишди Ромашкалар.

— Кўриш деярли мумкин эмас. Бу бизнинг ҳашаротлар билан дастлабки танишувимиз. Кўп марталаб кўрсак ҳам улар ҳақида жуда кам биламиз. Ахир улар жуда қизиқарли, ўта ажойиб-да.

— Ҳашаротлар нима? Уларнинг ҳашаротми ёки йўқлигини қандай билса бўлади? — сўради Рома.

— Ҳашаротлар — бу олтита оёғи борлар. Барчасининг оёғи фақат олтита! Уларни баъзида олтиоёқлилар деб бежиз айтишмайди-да.

— Агар оёғи саккизта бўлса-чи?

— Саккизта оёғи бўлса, демак у ўргимчак.

— Нега қурт-қумурсқалар ҳашаротлар деб айтилади? — сўради Маша.

— «Ҳашарот» дегани «кертик» сўзидан ёки «белги солмоқ» сўзларидан ҳосил бўлган.

Агар диққат билан қарасак, масалан, капалакнинг қорни майда-майда туклар билан қопланган, унда кўндаланг чизиқлар бўлиб, қорни нима билан дир кертилганини кўрамиз. Яна шуни эсда сақланг: капалакда ҳам, қўнғизда ҳам, чигирткада ҳам, бошқа ҳамма ҳашаротларда ҳам қорин, кўкрак, бош бор.

— Демак, олтита оёғи, қорнида кертик ва қорни, кўкраги, боши бўлса, у доим ҳашарот бўлади? — аниқлади Рома.

— Доим. Агар мана шу уч белгини билсангиз, ҳеч қачон олдингизда нима турганини аниқлашда хато қилмайсиз.

— Қаерда яшайди ҳашаротлар?

— Ҳамма ерда: сувда ва сув остида, ерда ва ер остида, майсада ва ёғочда. Баъзилари уча олади, бошқалари судралади, учинчилари сакраш ёки югуришни билади.

— Ундай бўлса, ҳозир улар қаерда? — ҳайрон бўлди Маша.

— Ҳамма ерда. Аммо уларни кўриш осон эмас. Ҳашаротлар яхши беркинишади. Мана шу қайин дарахти баргларида, пўстлоғида, пўстлоғи остида, илдизида кўплаб турли хил ҳашаротлар яшайди.

— Ҳозир мен топаман, — Рома дарахт олдига югурмоқчи бўлди.

— Бугунга етади, Ромашкалар. Уйга қайтиш вақти келди. Боцман, олға!

Биз уйга қараб йўл олдик. Йўлда Рома шамол қулатган кичик тоғтеракни кўриб қолди ва уни четроққа суриб қўймоқчи бўлди. Дарахт ётган жойда биз унча катта бўлмаган қизил-сариқ-кўк қўнғизларни кўриб қолдик.

— Қандай чиройли! — Хурсанд бўлди Маша. — Келинг, томоша қиламиз!

Аммо қўнғизлар буни хоҳлашмади шекилли, тумтарақай қочиб кетишди. Баъзилари дарров яшириниб олишди, иккитаси эса сўқмоқ йўлга чиқиб, чопиб кетди. Маша қочиб кетаётган қўнғиз томон қадам босди, унинг устига энгашди ва тўсатдан қўрқиб бақириб юборди.

— Вой, бу нима қилаяпти ўзи?

—Мана, қаранглар! — Мен сўқмоқдан қочиб кетаётган бошқа қўнғизга қараб юрдим ва чўкка тушиб қўлимни унга узатдим. Қўнғиз шу заҳотиёқ тўхтади, қорнини кўтариб, бошини қуйи туширди. Худди у бошида турмоқчидек эди. Тўсатдан енгил тарс-турс овоз чиқди, қорнининг уч томонидан нимадир отилиб чиқди ва кўз илғар-илғамас тутун пайдо бўлди.

— Отаяпти! — ҳайрон бўлди Маша.

— Отаяпти! — тасдиқлади Рома.

— Бу бомбардир қўнғиз. Фақат угина душманини қўрқитиш учун ўзини шундай ҳимоя қилмайди. Бошқалари ҳам шундай ҳимояга қодир.

Сиз тиллақўнғизни кўрганмисиз? Йўқми? Бу шунинг учунки, ҳашаротларни қандай кузатиш кераклигини ҳали билмайсиз. Мен ўргатаман:

1. Ҳашаротларга шундай яқинлашиш керакки, уларга соянгиз тушмасин.

2. Шиддатли ҳаракат қилмаслик керак. Ҳашаротни чўчитиб қўйиш мумкин.

3. Ҳашаротларга қўл тегизиб бўлмайди. Эслаб кўринг, Маша қўли билан ушлаган капалак нима бўлди?

Энди, катталар, ўзингиз ҳашаротларнинг уч асосий белгисини айтишга уриниб кўринг.

[Боши газетанинг ўтган сонларида].

[Давоми бор].

Сайди УМИРОВ,
филология фанлари кандидати.

ОЛТИН ЗАНГЛАМАС

[Боши газетанинг 3-сонида].

Ёзувчи ҳақида тадқиқот, китоб битилса уни хабардор қилиб қўйиш, бирор нусха элтиш таомилдаги гап, яхши анъана. Шуни ўйлаб, Абдулла Қаҳҳор асарларининг тили мавзусида диссертация ёқлаган яқин қадрдоним, ҳозир профессор Иристой Қўчқортоевга маслаҳат солдим. «Яхши ўйлабсиз, битта автореферат олиб олинг, яқинда адибнинг олтмиш йиллик тўйлари, совғангиз бўлади» — деди. Дўрмонга жўнадик. Иристой Қўчқортоев адиб билан ҳам, Кибриё опа билан ҳам анча эркин гаплашар экан, мушкулимни осон қилди, гапнинг мақомини келтириб, мени таништира кетди: ҳамкасбим, қўшним бўлади, академиянинг Тил ва адабиёт институти аспирантурасини битириб, шу ерда ишлаяпти, сизнинг ижодингиз бўйича диссертация ёзди, яқинда ёқлайди, автореферат олиб келдик...

Адиб бизни ниҳоятда очиқ, самимий қабул қилган бўлсалар ҳам, у киши билан илк бор бақамти келиб турганим учун салобати босди, саволларига «ҳа», «йўқ» дейишдан нарига ўтолмадим, асосан учовлари гаплашиб ўтиришди, мен тингладим. Фақат бир нарса аниқ эсимда: адиб рефератни варақлаб «Ҳимоя қачон?» деб сўрадилар. «Олтинчи сентябрда» дедик. Вақтларини олмаслик учун, изн сўрадик. Йўл-йўлакай таассуротларимизни ўртоқлашиб келдик.

Абдулла Қаҳҳор ўзи ҳақида бирор нарса ёзилса, дарҳол хурсанд бўлиб, ийиб, елкага қоқиб раҳматлар айтадиган ёзувчилар тоифасидан эмаслигини билардик (бу ҳақда Кибриё опа «Чорак аср ҳамнафас» эссесида батафсил ва яхши ёздилар), ўзига ва бошқаларга ўта талабчан адиб асар маъқул тушмаган бўлса буни рўй-рост айтиб, офарин кутганларни ҳижолат қилгани ҳақида эшитган эдик. Чўчиброқ юрдим. Лекин олтинчи сентябрь куни, юбилейларидан икки кун олдин вақти зиқлигига қарамай, Тил ва адабиёт институти илмий кенгашида ҳозир бўлганларида бениҳоя севиндик ва устознинг ёшларга нақадар меҳрибон, эътиборлиликларига ичимизда яна бир бор тасанно ўқидик.

Ёзувчи уч соатлар чамаси, чап қўлини бошига тираганча аввал шеригим — Т. Ашуровнинг фольклорга оид, кейин ўз ижодига оид кандидатлик ишлари ҳимоясини, диссертантлар, расмий ва норасмий оппонентлар сўзларини диққат билан тинглаб ўтирдилар, бирорта ҳам сўз қотмадилар, ҳимоялар тугагач, бизни самимий қутладилар. Биз ҳаяжон оғушида миннатдорчилик билдирдик, устозни индин бўладиган юбилейлари билан табрикладик, раҳбарларимиз далдасида бир пиёла чойга таклиф этдик, у киши ҳазил аралаш: «Қуллуқ, менинг ўзим ҳам тўйболанинг аҳволидаман, иш, ташвишлар кўп, меҳмонлар келиб турищибди», —дея хайрлашдилар. Бир неча кун ўтгач Абдулла Орипов билан учрашиб қолганимизда «устоз сизни хурсанд бўлиб эсладилар, бу бола дуруст нарса ёзганга ўхшайди» — деб айтдилар деди. Кўнглим жойига тушди.

Деталь — Абдулла Қаҳҳор унумли ва ўринли фойдаланган самарали восита, қисқа, мазмундор, ҳаққоний, ишонарли ёзиш йўли, калити эди.

Нўноқ ёзувчи бир бетда айтадиган гапни А. Қаҳҳор бир жумла билан ифодалаб қўя қоларди, мазмуни, мағзига кўра адиб ҳикоялари қиссаларга, қиссалари романларга татигулик эди ва бунда бадиий деталнинг хизмати оз эмасди.

Кўпчилик асарларида характер яратиш, шароитни кўрсатиш, асосан деталлар зиммасига тушади. Масалан, «Мастон»да портрет, «Даҳшат»да пейсаж, «Нутқ»да нутқ деталлари ҳал қилувчи роль ўйнаган.

Яна бир мисол. Олтмишинчи йили машҳур адиб А. П. Чехов таваллудининг 100 йиллиги иттифоқимиз миқёсида кенг нишонланди. Ўзбек элида энг катта мақолалар билан Чеховнинг энг содиқ шогирди — донгдор адиб А. Қаҳҳор чиқса керак деб ўйлаган эдик. Адиб, чиндан ҳам, икки газетада икки мақола билан чиқди. Бири-йигирма йўллик «Устод», иккинчиси — юз йўлга етар-етмас «Муборак кўзойнак» деган мақолачалар эди.

Устоз истаган ҳажмда ёзиши мумкин эди, чек-чегара ҳақида гап бўлиши мумкин эмас эди. Лекин чек-чегарани адибнинг ўзи белгиларди, афтидан, буюк сўз устаси хотираси кўп сўзлиликни ёқтирмайди, деб ҳисоблади. «Муборак кўзойнак» мақолачасида Чеховнинг китобхонга яхши таниш кўзойнаги А. Қаҳҳор моҳир қалами остида кўп маъно англатувчи бадиий деталга айланган. Чеховнинг 22 томлик асарлари тўпламини қўлидан қўймай ўқиб чиққандан кейин ўзида юз берган ўзгаришни изоҳлаб адиб ёзади: «Шу билан муҳтарам устод менга муборак кўзойнакларини бердилару: Мана буни тақиб ўз халқингнинг ўтмишига назар сол», — дедилар. Устоднинг муборак кўзойнакларини тақиб халқимизнинг ўтмишига қарадим. Бир томонда темир йўл гайкаларини бураб олган «Ёвуз ниятли киши» — Денис, иккинчи томонда отқоровул юр деса юрган, тур деса турган, устидан ошириб ўқ узганда киприк қоқмаган «баттол ўғри» — Бабар! Булар замона дарахтида етишган олманинг икки палласи эди...

Мен ҳикоячилик ҳунарининг алифбесини ҳам шу муборак кўзойнак билан ўқиганман».

Деталь, биринчидан, мақолачанинг жонли, жозибадор чиқишини таъминлаган, иккинчидан, адиб у орқали кўп нарса айта олган.

Бундай мисоллар кўп.

Машҳур адиб ҳақида бир қанча китоб, ўнлаб мақолалар ёзилган, адабиётшунослигимизда ўзига хос қаҳҳоршунослик соҳаси вужудга келиб шаклланаяпти. Мен ҳам «Санъатнинг сеҳрли калити» китобчам, айрим мақолаларимда А. Қаҳҳорнинг бадиий деталь танлаш ва ишлатиш борасидаги катта маҳоратининг баъзи жиҳатларини очишга интилганман.

Абдулла Қаҳҳор моҳир сўз санъаткори, айни чоғда, тилимизнинг сергак посбони эди. Адиб тилга эътиборсизликни элга эътиборсизлик деб қарар, аяб ўтирмас эди.

Кўп ёзувчилар асарим, унинг тили Абдулла Қаҳҳорга маъқул тушармикан, деган ўй-андишага боришар, устознинг талабчан нигоҳини ҳис этиб, ҳайиқиброқ туришар эди. Устознинг ўрни вафотидан сўнг кўп ўтмай билинди.

Кулиш осон, кулдириш қийин. Абдулла Қаҳҳор кулдира олишдек ноёб, антиқа санъатни тўла эгаллаган сўз заргарларидан эди. Ғазабнок ҳажв, тиғдор кесатиқ, аччиқ чандиш, майин юмор, нозик истеҳзо, тагдор табассум—кулгининг турли хиллари, товланишлари адиб ижодида мужассам эди. Кулги асарлари сиртидан эмас, сиридан воқиф этувчи, шаклидан кўра кўпроқ мазмунга дахлдор таркибий узв, қон томирлари эди. Ҳикоя ва очерклари, фельетон ва мақолалари, повесть ва романлари, комедия ва драмалари, хат ва суҳбатлари —бунинг ёрқин мисоли ва бу кўпчиликка яхши аён.

Кулги манбаи, кони — адиб табиати, шахсиятида, албатта. Лекин қизиқ ҳодиса: ҳар қандай давраяи, аудиторияни яйратиб, шарақлатиб кулдирадиган Абдулла Қаҳҳорнинг ўзи кам кулар, Аркадий Райкин, Азиз Несин ва бошқа кулги усталари сингари ҳаётда жиддий, ўйчан, вазмин эди. Адибни кулдириш, мийиғига ним табассум югуртириш амри маҳол эди, афтидан, устоз кулгини чуқур қадрлар, баланд қўяр эдилар. Бир марта ёйилиб кулганини кўрганман. Олтмиш еттинчи йил августи охирида, Самарқанд давлат университетида адиб билан юбилейолди учрашувида қатнашгандик. Учрашув қизиқарли ўтди. Домламиз, академик Воҳид Абдуллаев, ҳар сафаргидек, қизиқ тарихларни эслаб, шўх шеърлар ўқиб мажлисга завқ, тароват киритиб юборди, адиб шаънига кўп илиқ гаплар айтилди. Эркин Воҳидов устозга аталган «Чинор» шеърини ўқиб берди. Таниқли мунаққид, табиатан юморга бой Озод Шарофутдинов ўз нутқида, жумладан, деди: «Мана ҳозир Саъдулла Мирзаевнинг докладида айтилдики, 30-йилларда Абдулла Қаҳҳор бир муддат академиянинг Тил ва адабиёт институти аспирантурасида ўқиган экан. Мунаққидлардан аламзада ёзувчилар орасида бир гап юради: танқидчилар, ёзувчилик қўлидан келмаса керакки, осонроқ деб шу соҳага ўзини урган. Бу ерда тескари мисолни кўриб турибмиз. Абдулла ака, танқидчилик қўлингиздан келмаган бўлса керакки, ўзингизни ёзувчиликка урибсиз». Мунаққид топқирлиги, самимий ҳазили А. Қаҳҳорга жуда нашъа қилди: ўзини орқага ташлаб ҳузур қилиб кулди.

Бир-икки кун бирга юриб амин бўлдимки, А. Қаҳҳор ҳазил-мутойибага кон экан, даврадагиларни зериктирмас, суҳбат қайси мавзуда кетмасин, шу оннинг ўзида тутилмаган, ўткир гап топаркан. Самоварда чой ичиб ўтирганимизда, гурунг хасисликдан кетди. «Қўқонда бир хасис ўтган экан, — дедилар Абдулла ака. — Патир нон, қандқурсларни патнисга шундай ҳам чиройли қилиб тахлаган, терган эканки, меҳмоннинг ушатишга қўли бормас экан. Патнис кўп муддат бузилмай қанча-қанча меҳмонлар олдига кириб чиқиб турибди. Бир кун мезбон ногаҳон қоқилиб кетиб, патнисни тушириб юборибди-да, бир патири синиб қолибди. Камоли ичи ачинганидан патнисни чегачига олиб бориб, чегалатиб келган экан».

Етмиш еттинчи йили Тошкент давлат университетининг аудиторияларидан бирида Абдулла Қаҳҳорнинг етмиш йиллигига бағишланган бир йиғилиш ўтказилди. Доклад ўқилди, нутқлар бўлаяпти, яхши гаплар айтилаяпти... Лекин йиғилиш қандайдир совуқроқ ўтаётгандай эди ва бу нарса кўпчиликка сезилиб, ўнғайсиз бир ҳолат туғдириб турарди. Қўл кўтариб сўзга чиқдим. «Абдулла Қаҳҳор машҳур сўз устаси бўлиши баробарида беназир юморист, кулги хазинаси ҳам эди, бинобарин, устоз хотирасига бағишланган мажлис хушчақчақ бир кайфиятда ўтиши мақсадга мувофиқ», деган мазмунда гапирган бўлдим, юқоридаги гапларни ва яна баъзи тарихларни эслатиб ўтдим. Мажлис раиси Озод ака бу таклифни маъқуллади, Абдулла акадан эшитган кулгили воқеаларни, ўзига қилган ҳазилларни қизиқарли ҳикоя қилиб берди, бошқача файз-тароват киритди. Абдулла Қаҳҳор кулдириб гапирувчи ва ёзувчи юморист бўлиши баробарида куйдириб гапирувчи ва ёзувчи ўткир сатирик ҳам эди. Адибнинг тўғри, тўқмоқли, аччиқ, очиқ сўзлари, камчилик, иллатларни рўй-рост очиб, ниқобларни сидириб ташловчи ҳаётий, ҳажвий асарлари билан баъзи бировларга хуш келмаган, ёқтирмаган, бошқалар ҳам ёқтирмаслигини хоҳлаган бўлиши мумкин. Лекин халқимизнинг Абдулла Қаҳҳорга меҳр-муҳаббати йиллар оша кучайса кучайиб бордики, заррача бўлсин сусайгани йўқ. Зеро, доно халқимиз «Олтин зангламас» дея бежиз айтмаган.

СПОРТ АХБОРОТИ

ХОККЕЙ

Ёшлар ўртасида ўтказилган жаҳон чемпионати ниҳоясига етди. Мусобақанинг охирги куни бўлиб ўтган учрашувлар совриндорларни аниқлаб берди. Польшалик тенгқурларини йирик ҳисобда (9:1) енгган канадалик хоккейчилар жаҳон чемпиони бўлдилар. Улар барча матчларни кўтаринки кайфиятда ўтказишди: 6 ўйинда ғолиб чиқиб, фақат 1 матчда дуранг натижага эришдилар.

СССР терма командаси кумуш медални қўлга киритди. Вакилларимиз ҳам 6 учрашувда ғалаба қозондилар. Лекин улар канадаликларга ютқазишди. Хоккейчиларимиз охирги ўйинда ГФР терма командасини енгишди — 12:2. Совринли учинчи ўрин Финляндия терма командасига тегди. Улар чемпионатни 11 очко билан якунлашди.

ШАХМАТ

Голландиянинг Арнем шаҳрида ўсмирлар ўртасида Европа чемпионати бўлиб ўтди. Янги йилда якунланган бу йирик мусобақа минсклик халқаро мастер Борис Гельфандга зафар келтирди. Совет шахматчиси ажойиб натижага эришди. У 13 имкониятдан 11,5 очко жамғариб, Европа чемпиони бўлди. Мамлакатимизнинг иккинчи вакили — ўтган йилги Европа чемпиони Василий Иванчук ғолибдан ярим очко кам тўплади. У иккинчи ўринни эгаллади.

ҚЎЛ ТУПИ

Испаниянинг Овьедо шаҳрида халқаро мусобақа бошланди. Турнирнинг биринчи куни СССР терма командаси учун омадли бўлди. Гандболчиларимиз Франция терма командасини 32:25 ҳисобида мағлубиятга учратдилар.

Майдон эгаси — Испания терма командаси ҳам мусобақани ғалаба билан бошлади: голландиялилар билан учрашувда 32:16 ҳисобида устун келди.

ЭРКИН КУРАШ

Москвада ўсмирлар ўртасида ўтказилган Бутуниттифоқ турнирида 27 шаҳардан келган ёш полвонлар ғолиблик учун кураш олиб бордилар. Мусобақада айниқса мезбонлар яхши қатнашдилар. Жумладан В. Богиев, В. Гезалов, Г. Хугашвилининг кураш услуби мутахассисларда яхши таассурот қолдирди.

Редактор А. Ғ. МУХТОРОВ.

ЗАНГОРИ ЭКРАНДА

ПАЙШАНБА, 7

● МТ I

7.00 «120 минут». Тонгги информацион-музикали программа.
9.00 «Биз билан бирга, худди биздек, биздан ҳам яхшироқ бажар». ГДРдан кўрсатилади.
10.00 «Электр чироқлари ватани». Бадиий фильм.
10.35 «Вектор» халқ рақс ансамблининг концерти (Рига).
10.55 «Замондошимиз портрети». Телевизион ҳужжатли фильмлар премьераси.
11.35 Янгиликлар.

* * *

16.00 Янгиликлар.
16.10 «Қайта қуриш прожектори».
16.20 Агросаноатнинг ишлари ва юмушлари. Ҳужжатли фильмлар премьераси.
17.05 Донецк медицина институтининг халқ чолғулари оркестри чалади.
17.30 «Дастхат». Юқори синф ўқувчилари учун адабий викторина.
18.45 «Пномпень чеҳраси». Кампучия Халқ Республикаси ҳақида телеочерк.
19.05 «Кучугингиз билан сайр этсам майлими?». Мультфильм премьераси.
19.15 «Иштирок этувчилар». Ёшлар ва қайта қуриш.
20.00 «Дунё воқеалари».
20.20 «Мени шундайлигимча ёдда сақланг». Телевизион бадиий фильм премьераси. 1-серия («Мосфильм»).
21.30 «Время».
22.05 «Қайта қуриш прожектори».
22.15 Талабларингизга биноан учрашув. СССР халқ артисти Е. Нестеренко.
24.00 «Дунё воқеалари».

● МТ II

9.00 Эрталабки гимнастика. 9.20 «Коломийка» халқ ашула ва рақс ансамблининг концерти (УССР). 9.50 Илмий-оммабоп фильмлар: «Сирларга тўла сайёра», «Шиша оша». 10.20 «Тонгда туманда». Фильм-концерт. 11.05 Болалар учун фильм. «Электроникнинг саргузашти» «Кучук етаклаган бола». 12.10 Испан тили. 2-йил шуғулланаётганлар учун. 12.40 Вильнюс квартети чалади. 13.00 «Резидент» операциясининг тугатилиши». Бадиий фильм. 1 ва 2-сериялар. 15.20 Львов архитектураси. 16.10 «XXI асрга экспедиция». 5-кўрсатув. 17.10 Янгиликлар.

* * *

18.35 Янгиликлар. 18.45 Ритмик гимнастика. 19.15 «Ташаббус моддий тушунчами?». Ҳужжатли фильм премьераси (Узоқ Шарқ кинохроника студияси). 19.35 СССР Давлат телерадиоси РСФСР халқ артисти Н. Некрасов раҳбарлигидаги халқ чолғулари академик оркестрининг концерти. 20.30 Тунингиз хайрли бўлсин, кичкинтойлар! «Нега хўтик ўжарлик қилаяпти». Мультфильм. 20.45 Реклама. 20.50 «Шофёр балладаси». Телефильм. 21.30 «Время». 22.05 «Қайта қуриш прожектори». 22.15 «Резидент» операциясининг тугатилиши». Бадиий фильм. 1-серия. 23.25 Янгиликлар.

● ЎзТВ

6.55 Ритмик гимнастика.
7.20 Тонгги таронапар.
7.30 «Ахборот».
7.50 «Салом, кичкинтойлар!»
8.00 «Ҳовлимиздачи...» Ҳужжатли фильм.

* * *

16.45 «Жонланган тош». Телефильм.
17.00 «Сиз севган қаҳрамонлар». Кинокўрсатув (такрор).
18.00 Янгиликлар.
18.10 Кўрсатувлар программаси.
18.15 «Янги йил қувончлари». Адабий-музикали композиция.
19.00 «Амалдаги интернационализм». СССР Халқлари дўстлиги музейидан репортаж. 1-қисм (рус.).
19.30 «Ахборот» (рус.).
19.45 «Фан уфқлари». Кўрсатувда Қишлоқ хўжалиги экономикаси институтининг директори, ВАСХНИЛ мухбир-аъзоси С. Н. Усмонов иштирок этади.
20.30 «Ахборот».
20.50 Ўзбек куйларидан концерт.
21.10 «Долзарб вазифа». Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг VII пленуми қарорларини бажарамиз! ЎзССР ФА академиги Ҳ. Ҳ. Усмонхўжаев сўзи.
21.30 Москва. «Время».
22.05 Э. Мусаев, Э. Раимов. «Дардисар». Видеофильм. 1-қисм (такрор).
23.05 Кўрсатувлар программаси.

●

ТОШКЕНТ ШАҲРИ ВА ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ УЧУН ПРОГРАММА

19.35 Болалар учун фильм. «Финист — сарлочин». 20.50 Реклама. 21.00 «Иқтисодий ислоҳот ва қайта қуриш». 21.30 Москва. «Время».

ДУШАНБА КЎРСАТАДИ: 22.15 «Тунлар ва кунлар». Бадиий фильм. 2-серия (рус.).

«ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ»— «СЕЛЬСКАЯ ПРАВДА»
Газета Центрального Комитета Компартии Узбекистана
Выходит на узбекском и русском языках.

БИЗНИНГ АДРЕС: 700083, ТОШКЕНТ, ЛЕНИНГРАД КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР: редактор ўринбосарлари —33-44-43, 32-56-21, 33-16-27, 32-54-41, Масъул секретарь — 33-09-93, 32-56-26. Секретариат — 32-56-25, 32-54-48, 32-54-47. Партия турмуши бўлими —33-54-33, 32-56-22. Совет қурилиши бўлими —32-56-34. Деҳқончилик бўлими —33-54-33. 32-56-35, 32-54-51. Чорвачилик бўлими —32-56-33. Қишлоқ қурилиши бўлими —32-54-44. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими — 32-56-36, 32-56-39. Ахборот ва спорт бўлими — 32-54-46, 32-56-39. Хатлар ва оммавий ишлар бўлими —32-54-52. Таржима бўлимлари —32-56-31, 32-54-54, 32-54-55, 32-56-28. Иллюстрация бўлими — 32-58-79. Эълонлар бўлими —33-81-42.

Р. 13610. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 916. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12